

Euran kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2019

Sisällys

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat	3
1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus	3
1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	4
1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	5
1.4 Euran kunnan osuus.....	7
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	9
2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	9
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot	12
2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.....	14
2.4 Arvoperusta.....	15
2.5 Oppimiskäsitys	16
2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.....	16
2.7 Laaja-alainen osaaminen.....	17
Ajattelu ja oppiminen.....	18
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	18
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot.....	19
Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	19
Osallistuminen ja vaikuttaminen.....	20
2.8 Euran kunnan osuus	20
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	27
3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet	27
Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	28
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	28
Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	29
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	29
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	29
3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	30
3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	31
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	31
Monialainen yhteistyö	32
3.4 Euran kunnan osuus	33
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	40
4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys.....	40
4.2 Pedagoginen dokumentointi	41
4.3 Monipuoliset työtavat.....	41

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä.....	42
4.5 Oppimisen alueet.....	43
Kielten rikas maailma.....	44
Ilmaisun monet muodot.....	45
Minä ja meidän yhteisömme	47
Tutkin ja toimin ympäristössäni	48
Kasvan, liikun ja kehityn.....	49
4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.....	51
Kaksikielinen varhaiskasvatus	52
4.7 Euran kunnan osuus	54
5. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki.....	61
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	61
5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana.....	62
5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	63
5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	64
5.5 Euran kunnan osuus	65
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus	68
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.....	69
7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	69
7.2 Euran kunnan osuus	70

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustlain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustlaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta². Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka³.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁴.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

¹ Varhaiskasvatustlaki (540/2018)

² Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

³ Varhaiskasvatustlaki 2 §

⁴ Varhaiskasvatustlaki 21 §

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa⁵. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä.⁶

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁷
- kotoutumissuunnitelma⁸.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen⁹.

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3).

⁵ Varhaiskasvatuslaki 1 §

⁶ Varhaiskasvatuslaki 22 §

⁷ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

⁸ Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) 15 §

⁹ s a t u a 20

Varhai kasv. sl. ki §

Varhaiskasvatukseenⁿ järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä,^a ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten¹⁰.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹¹. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardaa¹² sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen arviointimateriaalia ja laadun indikaattoreita¹³. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁴. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu¹⁵ ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa¹⁶.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettajan asiantuntijuutta voidaan käyttää perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.¹⁷

Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa¹⁸. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja

¹⁰ Varhaiskasvatuslaki 8 §

¹¹ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹² Varhaiskasvatuslaki 65–73§

¹³ Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) ja Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset, Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisu 24:2018

¹⁴ Varhaiskasvatuslaki 23 §

¹⁵ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 40/2018 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle varhaiskasvatuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, luku 2

¹⁶ Varhaiskasvatuslaki 23 §

¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 23 § ja HE 40/2018 vp, s. 99

näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon suunnitelmassa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuki ja sen toteuttaminen (luku 5.4)¹⁹. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkettä, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma²⁰. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²¹. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä lapsen tuen tarvetta, tuen riittävyttä ja tarkoituksenmukaisuutta on arvioitava, ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy.²² Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkähoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä²³. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen

¹⁹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

²⁰ Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 8 §

²¹ Varhaiskasvatuslaki 41 §

²² Varhaiskasvatuslaki 23 §

²³ Varhaiskasvatuslaki 40 §

kunnan tai palvelu tuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.²⁴

Euran kunnan varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) laadittiin kevään 2016 aikana valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 pohjalta. Tämän suunnitelman pohjalta sekä kunnan että yksityisen palvelutuotannon perhepäivähoitajat ja varhaiskasvatusyksiköt järjestävät varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelma on henkilöstölle oikeudellisesti velvoittava määräys ja se määrittelee, ohjaa ja tukee euralaisen varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu suomen kielellä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan muodostettiin tammikuussa 2016 ydinryhmä, johon kuuluivat kaikki varhaiskasvatuksen alue-esimiehet sekä varhaiskasvatuksen konsultoivat erityisopettajat. Ydinryhmä ja osa henkilöstöstä osallistui mm. Opetushallituksen ja Aluehallintoviraston VASU-koulutuksiin. Muu henkilöstö osallistui prosessiin yksiköittäin tutustumalla valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin sekä pohtimalla Euran kunnan olemassa olevia sekä kehitettäviä käytäntöjä. Esimiehet toivat henkilöstön pohdintoja ja näkemyksiä ydinryhmään, joka työsti varsinaisen varhaiskasvatussuunnitelman tekstin.

Huoltajat vastasivat sähköiseen kyselyyn, jonka aiheena oli huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksessa. Tuloksia on hyödynnetty erityisesti osallisuuteen liittyvässä varhaiskasvatussuunnitelman kappaleessa. Huoltajilta saatiin näin tärkeää tietoa siitä, mihin suuntaan huoltajien osallisuutta tulisi kehittää ja millaista osallisuutta huoltajat toivovat.

Osalle lapsista (satunnainen otos) tehtiin haastattelu koskien leikkikäytäntöjä, leikkimahdollisuuksia ja –ympäristöä varhaiskasvatuksessa. Huoltajat toimivat haastattelijoina. Tuloksia on käytetty varhaiskasvatussuunnitelmassa erityisesti leikkiin liittyvässä osuudessa.

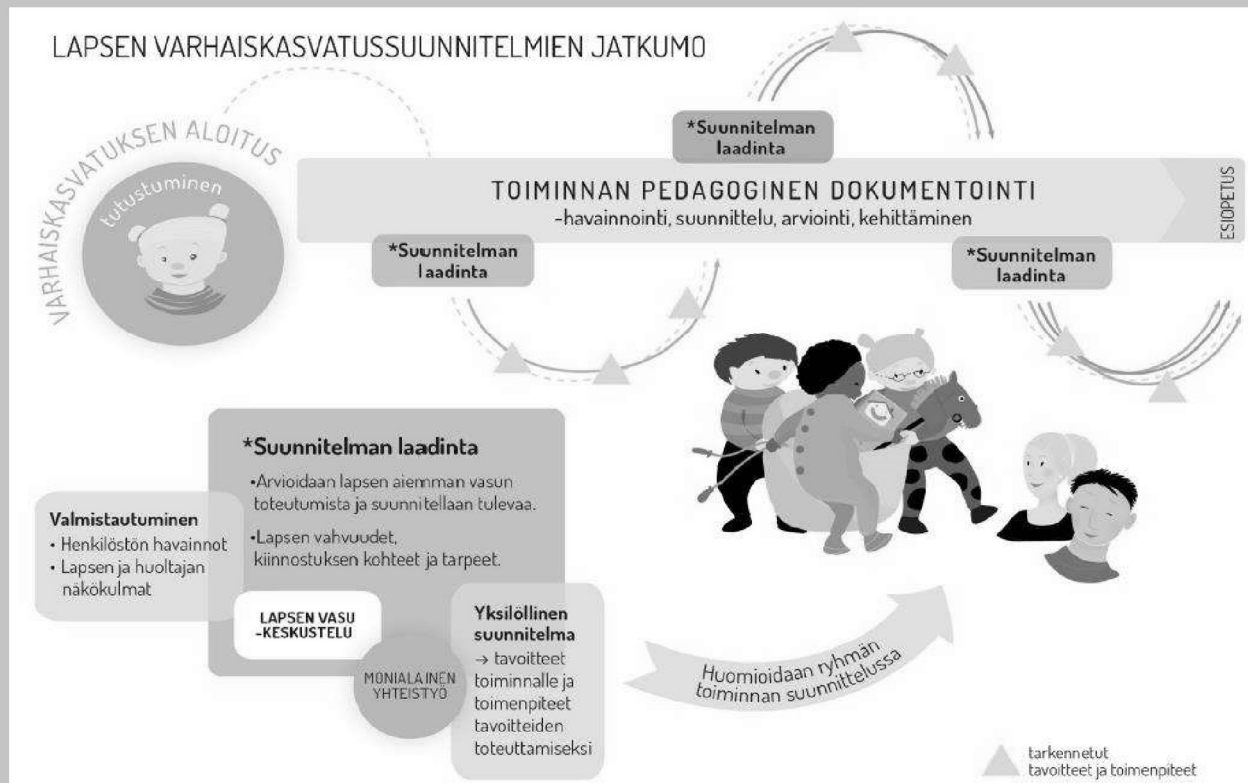
Varhaiskasvatussuunnitelma lähetettiin kommentoitavaksi esiopetukseen, perusopetukseen, perusturvapalveluihin sekä seurakunnalle.

Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu valtakunnallisten perusteiden pohjalte siten, että valtakunnallisen tekstiosuuden jälkeen näkyy paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioon otettavat asiat sinisessä tekstipohjassa. Varhaiskasvatussuunnitelma etenee valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelma on julkaistu paperijulkaisuna sekä sähköisenä versiona kunnan internetsivuilla.

Varhaiskasvatussuunnitelmassa noudatetaan yhtenäistä rakennetta esiopetussuunnitelman kanssa sekä määritellään käytännöt varhaiskasvatuksesta esiopetukseen siirtymisessä. Varhaiskasvatussuunnitelma on yhtenäinen kunnan muiden lapsia välillisesti tai välittömästi koskevien suunnitelmien kanssa. Arvolähtökohtana on valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman arvot sekä Euran kuntastrategia.

Marraskuussa 2018 käynnistettiin kunnan varhaiskasvatussuunnitelman päivitystyö liittyen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 uudistukseen. VASU-tiimiin valittiin edustus varhaiskasvatuksen esimiehistä, varhaiskasvatuksen opettajista sekä yksityisistä palveluntuottajista. Tässä päivitystyössä huomioitiin muutokset uuden varhaiskasvatuslain mukaisiksi. Lisäksi panostettiin lapsen varhaiskasvatussuunnitelman prosessiin ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma-lomakkeeseen (liite 1), joihin pyydettiin palautetta ja kehittämisajatuksia varhaiskasvatuksen opettajilta. Päivitystyön aikana laadittiin myös

ja asetettuja tavoitteita tarkennetaan syksyisin tai tarpeen vaatiessa useammin. Lapsen vasu arvioidaan huoltajien kanssa yhdessä keskustellen kaikissa siirtymävaiheissa. Samalla pyydetään lupa lapsen huoltajilta vasun siirtämiseen. Varhaiskasvatuksen opettajalla ja perhepäivähoidosta vastaavalla esimiehellä on vastuu siirtää lapsen vasu uuteen yksikköön kaikissa siirtymävaiheissa. Lapsen vasu on salassa pidettävä asiakirja ja sitä säilytetään kunnan tiedonohjaussuunnitelman mukaisesti.

Kuvio 1. Lapsen vasu-prosessi

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja

paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina²⁵. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana²⁶. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla²⁷.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti²⁸. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto²⁹.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä³⁰. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen³¹ sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia³² ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³³. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella³⁴. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki³⁵, tasa-arvolaki³⁶, Euroopan ihmisoikeussopimus³⁷, YK:n lapsen oikeuksien sopimus³⁸, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista³⁹, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁴⁰ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁴¹. Varhaiskasvatusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua

-
- ²⁵ Varhaiskasvatuslaki 5 § 4 momentti
²⁶ Varhaiskasvatuslaki 1 §
²⁷ Varhaiskasvatuslaki 1 ja 12 §
²⁸ Varhaiskasvatuslaki 5 § 2 momentti
²⁹ Varhaiskasvatuslaki 52 §
³⁰ Varhaiskasvatuslaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89
³¹ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)
³² Hallintolaki (434/2003)
³³ Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)
³⁴ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §
³⁵ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)
³⁶ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)
³⁷ Euroopan ihmisoikeussopimus 1990
³⁸ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989
³⁹ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007
⁴⁰ YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007
⁴¹ Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä ja hyvinvointiinsa tukea ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan sosiaalihuoltolakia⁴², vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia⁴³, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁴⁴ ja terveydenhuoltolakia⁴⁵ sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain⁴⁶ mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestäväan toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.

⁴² Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

⁴³ Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu laki (380/1987)

⁴⁴ Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

⁴⁵ Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

⁴⁶ Varhaiskasvatuslaki 3 §

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁴⁷. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁴⁸. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu.⁴⁹ Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä⁵⁰. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti erityislastentarhanopettajan varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁵¹. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁵².

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1)⁵³. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa⁵⁴. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁵⁵.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta⁵⁶. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta⁵⁷. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus

⁴⁷ Varhaiskasvatuslaki 12 ja 19 §

⁴⁸ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁴⁹ Varhaiskasvatuslaki 11 §

⁵⁰ Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

⁵¹ Varhaiskasvatuslaki 25 §

⁵² Varhaiskasvatuslaki 75 §

⁵³ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁵⁴ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁵⁵ Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

⁵⁶ Varhaiskasvatuslaki 1 §

⁵⁷ 1 §

Varhaiskasvatuslaki

ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.⁵⁸

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarusuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa otetaan huomioon henkilöstön mitoitus ja ryhmien enimmäiskokoon liittyvät säännökset⁵⁹. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁶⁰.

Varhaiskasvatustalaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁶¹. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁶². Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena⁶³. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁶⁴. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatustalain tavoitteet

⁵⁸ Varhaiskasvatustalaki 4 ja 16 §

⁵⁹ Varhaiskasvatustalaki 34–36 §

⁶⁰ Varhaiskasvatustalaki 25 §

⁶¹ Varhaiskasvatustalaki 2, 25 ja 35 §

⁶² Varhaiskasvatustalaki 1 §

⁶³ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §

⁶⁴ Varhaiskasvatustalaki 38 §

voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.⁶⁵

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.⁶⁶

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapset tuovat varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajien ja lasten väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lasten elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntea jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä.⁶⁷

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.⁶⁸

⁶⁵ Varhaiskasvatuslaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

⁶⁶ Varhaiskasvatuslaki 13 §

⁶⁷ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta

⁶⁸ Esimerkik i v rhaiskasvatuslaki 40–42 §

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁶⁹, varhaiskasvatuslain⁷⁰ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti⁷¹.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.⁷²

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatuskäytäntöihin luo

⁶⁹ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁷⁰ Varhaiskasvatuslaki 20 §

⁷¹ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007

² YK:n yleis sopimus lapsen oikeuksista 1989

edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle⁷³. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunteita ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

2.5 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoidessa ja tarkkaillen ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjaukselta ja tuella. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatuskäytännön lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen

⁷³ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁷⁴.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeitä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7) ja pedagogiselle toiminnalle (luku 4) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat

⁷⁴ Varhaiskasvatuslaki 2 ja 23 §

ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito ja tieto- ja viestintä teknologinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan, mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelulle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoita ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyYTEEN ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen

kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista osaamista tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen

taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä sekä tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Digitaalista dokumentointia hyödynnetään leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia tieto- ja viestintäteknologian monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Varhaiskasvatuksen järjestäminen sekä toimintamuodot

Euran kunnassa varhaiskasvatuspalveluja järjestetään päiväkodeissa, perhepäivähoidossa sekä ryhmäperhepäivähoidossa eri puolilla kuntaa. Kotona lapsiaan hoitaville perheille järjestetään varhaiskasvatusta avoin päiväkotitoiminta Ompussa. Ympäri vuorokautinen vuorohoito toimii päiväkotitoimintatulessa. Eri toimintamuotojen välistä yhteistyötä tehdään mm. perhepäivähoidon varahoidon järjestämisessä, loma-aikojen järjestelyissä ja erilaisten tapahtumien järjestämisessä. Yhteistyömuotona on myös koko varhaiskasvatushenkilöstön koulutukset.

Varhaiskasvatusta järjestetään kunnan oman toiminnan lisäksi myös yksityisten palveluntuottajien toimesta. Euran kunnan varhaiskasvatuspalveluissa on käytössä yksityisen varhaiskasvatuksen palveluseteli. Palveluseteliin liittyvät käytännöt sekä kunnan ja yksityisen palveluntuottajan vastuut on kirjattu palvelusetelisääntökirjaan, jonka hyväksyy sivistyslautakunta.

Kaikissa yksiköissä ja toimintamodoissa noudatetaan Euran kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus järjestetään päiväkodeissa sekä koulujen yhteydessä toimivissa esiopetusyksiköissä.

Varhaiserityiskasvatuksesta ja -opetuksesta vastaa kolme varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, joista kaksi toimii konsultoivina varhaiskasvatuksen eri yksiköissä ja perhepäivähoidossa sovitun aluejaon mukaan.

Euran kunnassa on käynnissä varhaiskasvatuksen palvelurakennemuutos, mikä lähivuosien aikana tulee muuttamaan palvelurakennetta. Uudistuksen tarkoituksena on järjestää varhaiskasvatusta laadukkaasti, taloudellisesti ja toiminnallisesti kestävällä tavalla.

Tietoa saatavilla olevista varhaiskasvatuspalveluista ja palveluiden piiriin hakeutumisesta saa kunnan kotisivujen kautta sekä sivistyspalvelutoimistosta varhaiskasvatuksen palvelupäälliköltä. Varhaiskasvatuspalveluista on laadittu kunnan nettisivuille esite, jota päivitetään vuosittain. Varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö opastaa huoltajia heidän tarpeisiinsa soveltuvan palvelun hakemisessa ja järjestää varhaiskasvatuspaikan mahdollisuuksien mukaan huoltajien tarpeita kuunnellen yhteistyössä yksiköiden esimiesten kanssa. Palveluohjauksen prosessi on kuvattu Asiakkaan polku-lomakkeessa.

Toiminta siirtymävaiheissa

Siirtymävaihe on tärkeä kokonaisuus lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta. Sen tulee olla johdonmukaisesti etenevä. Lähtökohtana on, että eri toimijat tuntevat tämän polun eri vaiheet sekä käytännöt hyvin ja siirtymävaiheet suunnitellaan yhdessä. Huoltajien ja muiden toimijoiden kesken tehtävä luottamuksellinen yhteistyö on kasvatuksen ja opetuksen laadun perusta.

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa huoltajat saavat varhaiskasvatuspäätöksen mukana Tervetuloa varhaiskasvatukseen-lomakkeen (Liite 3), jossa huoltajat kuvaavat lapsensa tapoja ja tottumuksia kotona sekä toiveitaan tulevaa varhaiskasvatusta ajatellen. Näin henkilöstö pystyy paremmin valmistautumaan uuden lapsen vastaanottamiseen. Lomake palautetaan varhaiskasvatusyksikköön perheen tutustumiskäynnillä, johon huoltajat itse varaavat ajan. Tutustumiskäynnillä kerrotaan huoltajille varhaiskasvatusyksikön/ryhmän toimintakulttuurista ja –käytännöistä sekä keskustellaan perheen toiveista. Varhaiskasvatusyksikössä huoltaja täyttää myös Lapsen perustietolomakkeen (Liite 4).

Varhaiskasvatuksen sisällä; ennen siirtymistä lapsen vasu arvioidaan huoltajien kanssa yhdessä keskustellen. Samalla pyydetään lupa lapsen huoltajilta vasun siirtämiseen. Varhaiskasvatuksen opettaja tai perhepäivähoidosta vastaava esimies siirtää lapsen vasun uuteen yksikköön. Tarvittaessa voidaan järjestää myös yksilöllinen tiedonsiirtopalaveri uuteen ryhmään.

Varhaiskasvatus ja esiopetus; varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa keskustellaan lapsen tavasta toimia ja oppia lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Kun lapsi siirtyy esiopetukseen, on tärkeää, että näitä tietoja voidaan edelleenkin hyödyntää uuden oppimisen pohjana. Lapsen siirryessä esiopetukseen varhaiskasvatuksen opettaja päivittää lapsen varhaiskasvatussuunnitelman, joka käydään läpi huoltajien kanssa. Keväällä pidetään varhaiskasvatuksen sisäiset tiedonsiirtopalaverit, joissa ovat läsnä varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä tuleva esiopettaja. Perhepäivähoidon osalta tapaamiseen osallistuu perhepäivähoidosta vastaava esimies. Näissä tapaamisissa lasten vasut ja muut huoltajien kanssa sovitut asiakirjat siirtyvät tulevalle esiopettajalle. Terveystietoa siirtää huoltajien luvalla oleellisen tiedon seurakunnan kerhoista tulevista esioppilaista. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat toimivat palaverien kokoonkutsujina. Ennen esiopetuksen alkua jokaisessa esiopetusryhmässä pidetään tutustumispäivä sekä lapsille että huoltajille.

Arvoperusta

Lähtökohtana varhaiskasvatussuunnitelman arvoperustalle ovat valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman arvot sekä Euran kunnan strategian mukaiset arvot (*kursivoitu teksti*).

Vastuullisuus

Kannamme yhdessä vastuuta omasta ja läheistemme hyvinvoinnista.

Huolehdimme kestävästä kehityksestä ja toimimme siten, että tulevilla sukupolvilla on mahdollisuus tehdä valintoja.

Kannamme vastuuta luomalla yhdessä hyvinvointia ja yhteenkuuluvuutta.

Lapsille annetaan mahdollisuus omien kykyjensä mukaan osallistua ja oppia vaikuttamaan omaa elämäänsä koskevissa asioissa. Lasten ja heidän huoltajiensa osallisuuden lisääminen on tärkeää.

Jokaisella on oikeus tulla kuulluksi ja ymmärretyksi.

Reiluus

Toimimme avoimesti ja otamme toiset huomioon.

Arvostamme kohtuullisuutta ja inhimillisyyttä.

Olemme tunnettuja reilusta toimintakulttuurista.

Huoltajien ja henkilöstön välisen yhteistyön perustana on avoin ja kunnioittava suhtautuminen kaikkiin perheisiin sekä kotien valitsemiin katsomuksiin.

Varhaiskasvatustyötä ohjaavat merkityksellisinä ja arvokkaina asioina oikeudenmukaisuus, tasa-arvoisuus ja johdonmukaisuus.

Rohkeus

Suhtaudumme rohkeasti ja luovasti tulevaisuuteen. Uskallamme muuttaa rakenteita.

Hyödynnämme uusinta pedagogista tutkimusta ja tietoa toimintakulttuurin uudistamisessa.

Arvokeskustelu on pedagogisen johtamisen keskiössä. Esimies vastaa yksikkönsä toimintakulttuurin arvopohjan kehittämisestä. Henkilöstö käy syksyisin esimiehen johdolla arvokeskustelun, jonka pohjalta varhaiskasvatysyksikkö luo lapsen kasvua, kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevan oman toimintakulttuurin. Yhdessä keskustellut arvot luovat pohjan arjen toiminnalle ja valinnoille, joihin työyhteisö sitoutuu. Yksikön arvot näkyvät henkilöstön käytännön työssä ja tavassa olla vuorovaikutuksessa. Kaikki valinnat arjessa perustuvat arvoihin, joko tiedostaen tai tiedostamatta. Huoltajien kanssa keskustellaan yhteisistä arvoista mm. vanhempainilloissa ja tuotos voidaan laittaa näkyville esim. ryhmän seinälle.

Seuraavassa ajatuksia arvokeskustelun pohjaksi

KÄSI SYDÄMELLE

- Ohjaako lapsen etu päivittäistä työtäni ja arjen pieniä ratkaisuja?
- Tiedostanko osaamiseni, asenteeni ja arvoni työni takana? Mitä on päivitettävä?
- Kiinnostaako minua lapsen maailma, tämä nykyisten lasten todellisuus tällä hetkellä, aidosti?
- Millaista on lapsen oppiminen minun kanssani?
- Koemmeko molemmat iloa, oppimisen riemua ja monenlaisia elämyksiä?

Oppimiskäsitys euralaisessa varhaiskasvatuksessa

Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.

Pedagogiikalla tarkoitetaan tapaa, jolla opetus järjestetään sekä siihen liittyviä näkemyksellisiä ja kasvatuksellisia periaatteita eli miten ja miksi asioita tehdään varhaiskasvatuksessa. Pedagogiikka perustuu yhdessä määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Se on monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka on tietoista toimintaa lasten oppimisen ja hyvinvoinnin toteutumiseksi.

Pedagoginen johtajuus

Esimiehen pedagoginen johtaminen on kehittämisen, muutoksen ja hyvän arjen johtamista. Se edellyttää jatkuvaa keskustelun ylläpitämistä, asioiden seuranta ja arviointia. Esimies johtaa henkilöstön oppimista ja sen toteuttamista. Vastuu päätösten tekemisestä, resurssien varmistamisesta, talouden seurannasta ja henkilöstön motivoinnista työyhteisön vision suuntaan on pääasiallisesti esimiehen tehtävä.

Pedagoginen johtaminen on myös velvoittamista. Valintojen täytyy perustua yhdessä sovittuihin näkemyksiin, tavoitteisiin ja selkeään työjakoon. Esimiehen tehtävänä on pitää huolta, että sovituksessa linjassa pysytään. Toiminnan rakenteiden luominen ja kehittäminen yhdessä henkilöstön kanssa luovat ne edellytykset ja puitteet, joissa lasten varhaiskasvatusta käytännössä toteutetaan.

Jaettu pedagoginen johtajuus

Pedagoginen johtajuus voidaan nähdä jaettuna. Se ei ole vain esimiehen toimenkuvaan sidottua, vaan käsittää koko henkilöstön vastuunkannon varhaiskasvatuksen laadusta ja sen kehittämisestä. Se on sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin ja toimintatapoihin. Jokainen ammattiryhmä vastaa pedagogisesta johtajuudesta oman vastualueensa ja oman ammattiroolinsa mukaisesti. Pedagogiseen vastuuseen kuuluu vastuu itsestä ja ammatillisesta kasvusta. Se on sitoutumista omaan perustehtävään ja oman toiminnan arvioimista säännöllisesti. Arjessa ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma toimii tiimin pedagogisen johtamisen työvälineenä. Se on ”ryhmän käyttöohje”: mitä aiotaan tehdä ja miten.

Varhaiskasvatuspalvelujen yksi toiminnan kehittämistavoite on ollut jaetun pedagogisen johtamisen kehittäminen. Työn tueksi laaditaan VAKA-tiimissä toimintakausittain ”Jaetun pedagogisen johtamisen vuosikello”, joka sisältää sekä suunnittelun että arvioinnin aikataulun tulevalle toimintakaudelle. Myös rakenteellisten tekijöiden muuttaminen jaettua pedagogista johtamista tukeväksi on huomioitava mahdollisuuksien mukaan.

Varhaiskasvatuksen opettajan pedagoginen vastuu on kokonaisvastuuta lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä. Varhaiskasvatuksen opettajan yksi tehtävä on johtaa pedagogista keskustelua tiimissä ja valmistella asiat tiimipalaveriin. Eri ammattiryhmillä ja henkilöillä voi olla omaan osaamiseen liittyviä erityistehtäviä ja vastualueita, joilla tuetaan pedagogiikan toteutumista arjessa.

Jaettua pedagogista johtajuutta tukevat päiväkodeissa pedagogiset tiimit (pedatiimit), jotka kokoontuvat säännöllisesti. Tiimit muodostuvat yksikön kaikista varhaiskasvatuksen opettajista sekä esimiehestä, myös varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi olla mukana. Tiimit kokoontuvat toimintakauden alussa suunnitellun aikataulun mukaisesti keskustelemaan toiminnan pedagogisista sisällöistä ja jakamaan osaamista ja asiantuntijuutta. Esimies valmistelee pedatiimien aiheet (pedakello), osa aiheista sovitaan yhteistyössä esimiesten kesken (esimiesten pedatiimi).

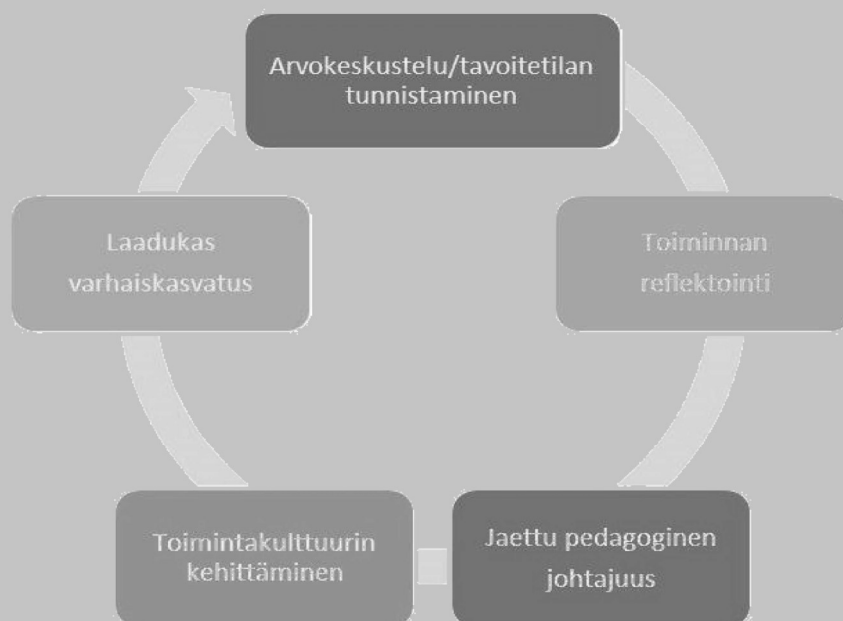
Myös perhepäivähoidossa otetaan käyttöön pedatiimit, osittain tämänhetkisten tiiminvetäjien palaverien tilalle. Perhepäivähoidosta vastaava esimies valmistelee nämä tiimit.

Varhaiskasvatuksen opettaja lapsiryhmänsä pedagogisena asiantuntijana sekä tiimin johtajana tukee työllään jaetun pedagogisen johtajuuden toteutumista. Varhaiskasvatuksen opettaja kantaa vastuun lapsiryhmän toiminnan pedagogisesta sisällöstä sekä tiimin pedagogisesta johtamisesta; hänen tehtävänsä on johtaa pedagogista keskustelua tiimissä ja valmistella asiat tiimipalaveriin. Hänen vastuullaan on varmistua siitä, että kaikki tiimin jäsenet saavat äänensä kuuluviin ja että

heillä on mahdollisuus tuoda tiimiin kaiken osaamisensa ja tietonsa, kuitenkin niin, että kaikki tietävät oman erilaisen roolinsa, vastuunsa ja tehtävänsä tiimissä.

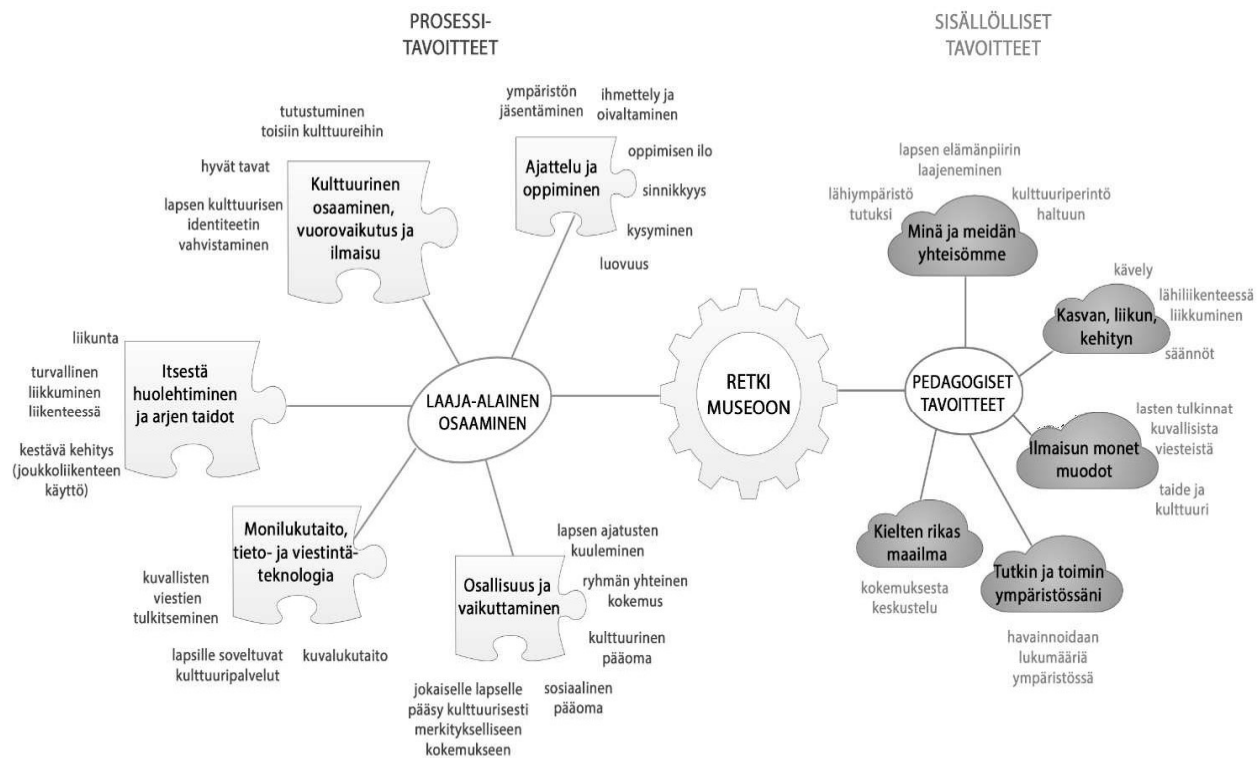
Varhaiskasvatuksen opettajat, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö toteuttavat toimintaa yhdessä. Varhaiskasvatuksessa eri koulutukset tuottavat erilaista osaamista. Eri ammattiryhmillä ja henkilöillä voi olla omaan osaamiseen liittyviä erityistehtäviä ja vastuualueita, joilla tuetaan pedagogiikan toteutumista arjessa. Päiväkodeissa moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Työntekijän omat vahvuudet ja koulutuksen tuoma osaaminen vahvistaa sosiaalista kunnioitusta jokaisen kasvattajan ammattiosaamista kohtaan.

Pedagogisen johtajuuden ulottuvuudet ja toimintakulttuurin kehittäminen

Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen teemojen on oltava läsnä kaikessa tavoitteellisessa toiminnassa; yksikön toimintakulttuurissa ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa että opetuksessa. Kasvattajien tulee huolehtia, että kaikkien osa-alueiden teemat ovat mukana arjen toiminnassa. Alla olevassa kuviossa kuvataan laaja-alaisen osaamisen alueet huomioituna esimerkiksi museoretkellä. Punaisella kuvataan oppimisen alueen tavoitteita.

Eskelinen & Hjelt 2016

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä tulee myös arvioida ja kehittää. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää

oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.⁷⁵

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialueille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

⁷⁵ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 40/2018 vp, s. 85

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁷⁶ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁷⁷. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuva ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään

⁷⁶ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

⁷⁷ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁷⁸. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö⁷⁹. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot

⁷⁸ Varhaiskasvatustilasto 10 §

⁹ 10 §

ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4.). Varhaiskasvatukseen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatukseen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet. Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia tieto- ja viestintäteknologisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä tuetaan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämistä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä. He vastaavat myös siitä, että yhteistyötä toteutetaan tarvittaessa monialaisesti.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa⁸⁰. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Varhaiskasvatustilanne

Kasvatustyöhön liittyvistä asioista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön keskeistä huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi⁸¹.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajien kanssa korostuu lasten kehityksen ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajien ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen toimintayksiköissä lasten tarpeita vastaavasti. Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet⁸².

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatustalvelujen tuottajien yhteistyö on tärkeää. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä

⁸¹ Varhaiskasvatustilain (432/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

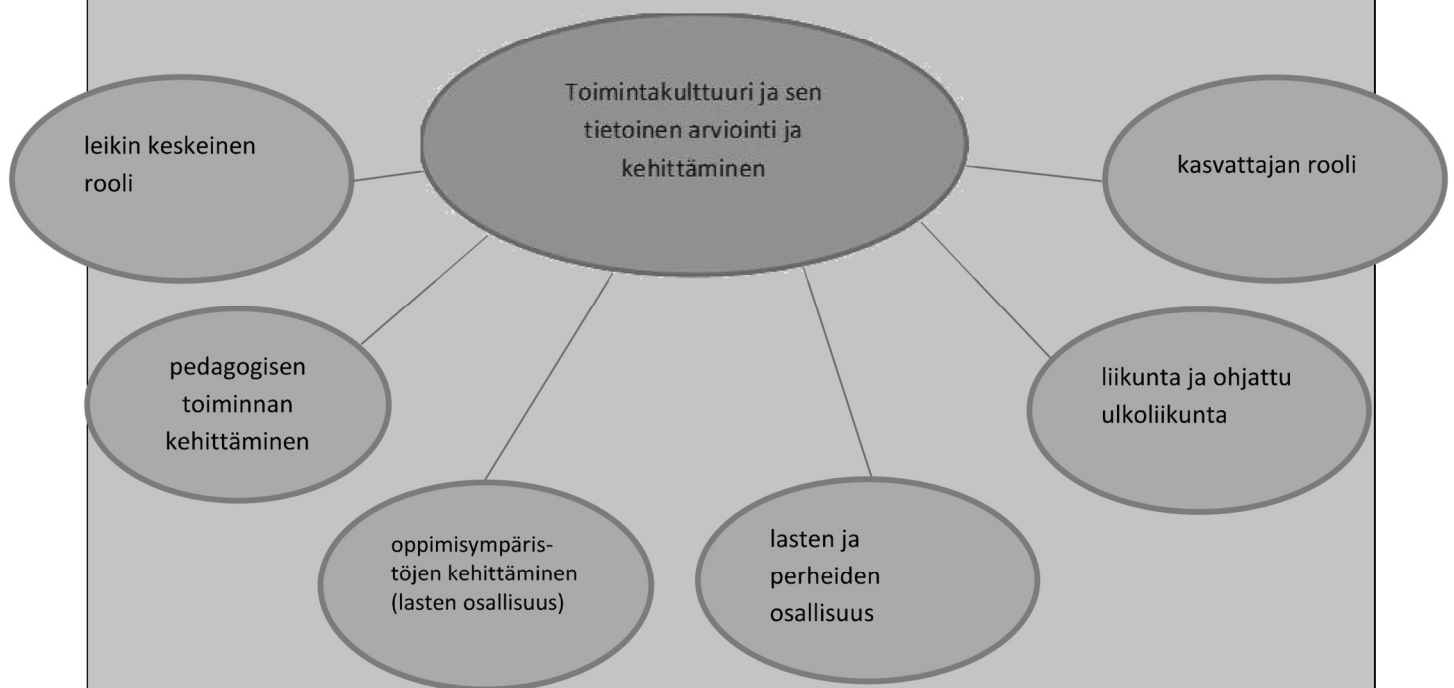
⁸² Varhaiskasvatustilain (432/2003) 7 ja 22 §

osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.⁸³

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri = yhteiset arvot, toimivat rakenteet, osaaminen, johtaminen ja suunnitelmallisuus

Euralaisen varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin painotusalueiksi on valittu alla olevat kuusi osa-aluetta. Varhaiskasvatushenkilöstö on pohtinut kyseisten osa-alueiden alle tärkeitä pitämiään painotettavia ja kehitettäviä asioita.

Leikin keskeinen rooli

- monipuolinen leluvalikoima ja muu leikkiä tukeva välineistö
- lelujen vaihtelu
- leikki sekä omaehtoisia että ohjattua; leikeille omat paikat, leikinvalintakuvat, useita leikkipaikkamahdollisuuksia, tarpeeksi aikaa ja tilaa
- aikuisen rooli mm. leikin alullepanijana/juonellisen leikin eteenpäin viemisessä, mukana leikissä tai sivustaseuraajana
- Time Timerin käyttö ajan visualisoinnissa

⁸³ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatuslaki 7 §

Pedagogisen toiminnan kehittäminen

- tiimipalaverit tärkeitä toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa
- päivittäiset keskustelut toiminnasta, jokaisen työntekijän kuuleminen
- lapsen vasussa sovitut tavoitteet aikuisten toiminnalle ja toiveet ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtina
- työyhteisön/perhepäivähoidon tiimien pedatiimit
- henkilöstön sitoutuminen sovittuihin asioihin
- aikuisen toimiminen mallina
- lasten yksilöllisyyden (toiveet, tarpeet ja herkkyyksikaudet) huomioiminen, tapa oppia uusia asioita
- erilaisten työtapojen käyttö, kokeillaan myös ns. kasvattajan mukavuusalueen ulkopuolella olevia työtapoja
- pienryhmätoiminta, tiimityö
- kasvun kansio
- erilaiset projektit, joissa on helpompi osallistua kuin perinteisissä aikuisjohtoisissa tuokiomalleissa
- leikkiin perustuva monipuolinen toiminta
- vuoropäiväkodissa pedagoginen toiminta ”vie enemmän aikaa” eli yhtä aihetta voidaan käsitellä useana päivänä, jotta mahdollisimman moni lapsi pääsee siitä osalliseksi

Oppimisympäristöjen kehittäminen (lasten osallisuus)

- tiloja ja tilanteita muokataan lasten tarpeiden mukaan ja lapset suunnitteluun mukaan ottaen huomioiden turvallisuus, fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset osatekijät (leikki, ruokailu, ohjattu toiminta, pienryhmätoiminta, lepoaika)
- lähiympäristö, luonto, retket
- lasten kädenjälki näkyy päiväkodissa, askartelut ja leikit esillä
- huomioidaan kestävä kehitys

Lasten ja perheiden osallisuus

- vanhempainillassa, vasukeskusteluissa ja muissa palaverissa rohkaistaan vanhempia esittämään mielipiteitään, mitä he toivovat lapsensa päivien sisältävän
- toiminnalliset vanhempainillat
- lasten mukaan ottaminen toiminnan suunnitteluun, otetaan lasten kiinnostuksen kohteet huomioon
- vanhempainyhdistystoiminta

Liikunta ja ohjattu ulkoliikunta

- salivuorot koululla ja urheilutalolla
- luisteluvuorot ulkona tai jäähallissa
- hiihto
- lähiluonto ja -ympäristö
- pelit ja leikit
- sisäliikuntaa myös pienissä tiloissa
- omaehtoisen liikunnan mahdollistaminen
- satuhieronta ja rentoutuminen
- päivittäinen ulkoilu
- yhteiset liikuntapäivät esim. syksyllä ja keväällä

Kasvattajan rooli

- oma esimerkki, asenne ja arvostus, käytöstavat, vuorovaikutustaidot
- iloisen tekemisen meininki
- ammatillinen kohtaaminen lapsen kanssa
- lapsia kohdellaan tasapuolisesti, kunnioittaen, pidetään sylissä, lohdutetaan, puhutaan heille asiallisesti ja aidosti
- aikuinen on turvallinen, johdonmukainen, auttavainen
- toista arvostava ja kunnioittava ilmapiiri - STOP kiusaamiselle
- yhteiset säännöt, turvallisuuden huomioiminen
- kotikasvatusta tukeva
- esimiesten sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajien tuki henkilöstölle

Toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet

Toimintakulttuuri muovautuu ajan kuluessa yksikön sisällä. Se ei ole yksilöllisten arvomaailmojen summa, vaan eräänlainen yhteensulauma, joka muovautuu kullekin ajanjaksolla ominaisten painotusten ja oletusten pohjalta. Työyhteisön toimintakulttuuri kehittyy kollektiivisesti ihmisten yhteisen toiminnan tuloksena. Pyrittäessä vaikuttamaan yksilön toimintaan on vaikutettava koko yhteisöön.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää varhaiskasvatuksen kokonaisuuden pedagogista johtamista (kts. jaettu pedagoginen johtaminen). Tärkeitä ovat säännölliset pedagogiset keskustelut työyhteisössä. Henkilöstölle luodaan hyvät olosuhteet tehdä työtään, mahdollisuus hyödyntää omaa ammatillista osaamistaan sekä koulutustaan. Kyse ei ole siitä, mitä tehdään, vaan miten ja miksi tehdään.

Yksiköiden esimiesten keskeisenä tehtävänä on kunnan varhaiskasvatussuunnitelman ja näiden painotusalueiden jalkautumisen varmistaminen käytännön työhön lapsiryhmissä. Tässä apuna ovat yhteiset henkilöstökoulutukset, säännöllinen pedatiimien kokoontuminen sekä esimiesten välinen yhteistyö liittyen pedagogisen toiminnan kehittämiseen.

Varhaiskasvatuksessa kasvattajan keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä ennaltaehkäistä ja tukea riittävän varhain. Tavoitteena on vaikuttaa lapsen oppimisympäristöön siten, että kaikilla on mahdollisuus kehittyä ja oppia omilla tavoillaan yhteisessä ympäristössä. Kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus on laadukkaan varhaiskasvatuksen tärkein kivijalka. Henkilöstön yhteisiin pedagogisiin tavoitteisiin sitoutuminen on välttämätöntä. Positiivinen ja kannustava ilmapiiri tukee niin lapsia, huoltajia kuin henkilöstöäkin.

Jokaisessa varhaiskasvatusyksikössä on käytössä tiimisopimus (Liite 5). Tiimi arvioi omaa toimintaansa säännöllisesti. Tiimissä toimiva työntekijä huolehtii omalta osaltaan tiiminsä toimivuudesta ja yhteisön hyvinvoinnista. Laadukkaan varhaiskasvatuksen edellytyksenä on, että tiimisopimus tehdään aina esimiehen kanssa toimintakauden alkaessa ja sitä arvioidaan vuoden aikana. Jokainen tiimin jäsen on tekemässä sopimusta, jossa sovitaan

- kunkin työntekijän perustehtävä ja tiimin toiminnan tavoitteet
- ammatillisuus
- kunkin työntekijän vastuualueet tiimissä
- tiedonkulku ja päätöksenteko tiimissä
- ristiriitojen ratkaisu, palautteen antaminen ja vastaanottaminen tiimissä
- tiimisopimuksen arviointi

Jokainen tiimin jäsen allekirjoittaa tiimisopimuksen ja sitoutuu allekirjoituksellaan noudattamaan tiimisopimuksessa sovittuja asioita.

Toimintakulttuurin arvioinnin käytännöt

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria arvioidaan henkilökunnan osalta tiimipalaverissa mm. ryhmävasun avulla ja koko työyhteisön yhteisissä pedagogisissa illoissa sekä päivittäin tapahtuvissa keskusteluissa. Huoltajien kanssa keskustellaan asioista vanhempainilloissa, lasten tuonti- ja hakutilanteissa sekä vasukeskustelujen yhteydessä. Lapset arvioivat toimintakulttuuria arjessa spontaanisti kommentoiden. Tämä vaatii kasvattajilta herkkyyttä kuulla ja reagoida lapsilta tulevaan palautteeseen ja mahdollisuuksien mukaan palautteen mukaisesti muokata varhaiskasvatuksen arkea.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristö

Varhaiskasvatusympäristö muodostuu fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kokonaisuudesta. Keskeistä on henkilöstön ja lasten välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus. Kasvattajat ja lapset luovat ja muokkaavat yhdessä oppimisympäristöä monipuolisesti lasten ehdotuksia ja mielikuvitusta hyödyntäen. Pitkäkestoiselle leikille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia niin, että sama leikki voi jatkua.

Varhaiskasvatuksen fyysisenä oppimisympäristönä toimivat sisätilat, lelut/tarvikkeet ja piha. Lapsilla tulee olla mahdollisuus monipuoliseen tekemiseen, liikkumiseen, leikkeihin, peleihin ja rauhalliseen oleiluun. Muita käytettäviä oppimisympäristöjä ovat lähiluonto, kirjasto, liikuntapaikat (uimahalli, jäähalli, urheilukenttä, liikuntahalli, koulun sali), kirkko/seurakunta, kulttuuritapahtumat, vanhempien työpaikat vierailujen kohteina sekä muihin erilaisiin kohteisiin, esim. palokunta, teatterit yms. suuntautuvat retket.

Lasten kanssa yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua, henkilöstö auttaa ja tukee lapsia tunteiden ilmaisussa, nimeämisessä ja säätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään ja lasten kysymyksiin vastataan. Pienryhmätoiminta ja toiminta pienissä ryhmissä mahdollistaa oikeuden osallistua keskusteluun ja vuorovaikutukseen. Kiireettömyys, läsnäolo sekä turvalliset ja pysyvät ihmissuhteet ovat avainsanoja euralaisessa varhaiskasvatuksessa. Hyvä oppimisympäristö vaatii pedagogista suunnittelua ja jatkuvaa arviointia palvellakseen kulloisenkin lapsiryhmän muuttuvia tarpeita.

Päivittäin arvioidaan tilojen ja välineiden turvallisuutta, toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta lasten ikä ja tarpeet huomioiden. Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti esim. ryhmävasun avulla.

Varhaiskasvatuksessa on käytössä kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma (Liite 6). Varhaiskasvatushenkilökunta perehdytetään kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen toimintamalliin. Tiimit tekevät syksyn toiminnan alettua kirjallisen suunnitelman arjen työnsä tueksi. Suunnitelma tehdään toimintakaudeksi kerrallaan ja se arvioidaan toimintakauden aikana ja päättyessä.

Varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisy lähtee turvallisen ja positiivisen ilmapiirin luomisesta ryhmässä. Aikuisten tulee sopia arvokeskustelun yhteydessä yhteiset pelisäännöt; keskustellaan, mitä kiusaaminen on, kiinnitetään huomiota lasten välisiin suhteisiin ja siihen, että jokaista lasta arvostetaan ja kunnioitetaan. Lasten on tärkeä tuntee, että heitä autetaan ja aikuiset ovat läsnä. Tilanteiden huomaaminen ja tunnistaminen on edellytys kiusaamiseen puuttumiselle. Leikkejä ja vertaissuhteita havainnoimalla sekä yhteistyössä huoltajien kanssa tunnistetaan kiusaamistilanteita. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja

rakentavasti. Aikuisen tehtävänä on kantaa vastuu ennaltaehkäisystä sekä tilanteisiin puuttumisesta.

Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on luottamus, tasa-arvo ja arjen sujuvuus. Tämän edellytyksenä on avoin ja luottamuksellinen keskustelu henkilöstön ja huoltajien välillä. Lapsen etu ja hyvinvointi sekä kasvun ja oppimisen edistäminen on yhteistyön tärkein asia.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö alkaa palveluohjauksesta, jota varten on laadittu Asiakkaan polku-ohjeistus, jossa on selkeytetty henkilöstön työnjako ja vastuu huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Varhaiskasvatuspäätöksen huoltajat saavat joko sähköisesti tai kirjeitse. Päätöksen ohjeistuksen mukaisesti huoltajat ottavat yhteyttä uuteen varhaiskasvatusyksikköön ja sopivat tutustumisesta. Varhaiskasvatuspäätöksen mukana huoltajat saavat Tervetuloa varhaiskasvatukseen-paketin, joka sisältää tärkeää tietoa varhaiskasvatuksen aloittamisesta. Tutustumiskäynnin yhteydessä huoltajat palauttavat Tervetuloa varhaiskasvatukseen-lomakkeen (Liite 3.). Varhaiskasvatusyksikössä huoltaja täyttää myös Lapsen perustietolomakkeen (Liite 4).

Varhaiskasvatusyksiköissä tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa eri tavoin:

- vanhempainillat (keskustelupohjaiset sekä toiminnalliset)
- päivittäiset keskustelut lapsen tulo- sekä hakutilanteissa
- lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyvät keskustelut
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen ja arviointi
- muu yksikkökohtainen yhteistyö (esim. erilaiset juhlat ja tapahtumat, huoltajien toiveet)

Yhteistyökäytännöt huoltajien kanssa määritellään ja arvioidaan toimintakausittain ryhmävasussa.

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön keskeisenä tavoitteena on tiedon ja osaamisen jakaminen niin, että lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia sekä koko perheen hyvinvointia voidaan edistää parhaalla mahdollisella tavalla. Yhteistyön tarve voi tulla esiin jo varhaiskasvatukseen hakeutuessa, mutta mikäli tarve ilmenee myöhemmin, otetaan asia aina ensin puheeksi huoltajien kanssa. Tällöin sovitaan mm. yhteydenottoon liittyvistä kysymyksistä. Osa varhaiskasvatuksen henkilöstöstä on koulutettu Lapset puheeksi-menetelmän käyttöön.

Eurassa keskeisimmät monialaiset yhteistyötoimijat lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen tukemisessa ovat neuvola ja lapsiperheiden sosiaalipalvelut. Varhaiskasvatuksen monialaisia yhteistyötoimijoita ja yhteistyön tavoitteet (Liite 7) sekä työryhmiä (Liite 8) kuvataan liitteissä. Liitteessä 9 kuvataan toimintamalli huolen herätessä liittyen lastensuojeluun.

Kehityksen ja oppimisen tuen (KOTU) -palaverin käytäntö

Kehityksen ja oppimisen tuki on jokaisen varhaiskasvatuksen piirissä olevan lapsen oikeus. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja huoltajien tukena toimii kehityksen ja oppimisen tukiryhmä (KOTU), joka kokoontuu kerran vuodessa syksyllä. Tukiryhmään kuuluu henkilöstön lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja eli toiminta on varhaiskasvatuksen sisäistä toimintaa. Henkilökunnalla on mahdollisuus työstää omaa huoltaan huolen vyöhykkeistön KOTU-lomakkeen (Liite 10) avulla. Ryhmässä käsitellään lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyviä asioita, tarkoituksena edistää lapsen tasapainoista ja tervettä kasvua, kehitystä sekä oppimista. Ryhmän toiminta on ennaltaehkäisevää, konsultoivaa ja lasten kasvatusta ja oppimista tukevaa. Lapsen mahdollisesta tuen tarpeesta on keskusteltu huoltajan kanssa etukäteen ja vain tätä asiaa

kas te aan KO Ussa. Huoltaja on t eto tapaam sen tarko tuksesta ja ajankohdasta, jotta he voiv at halutessaan tuoda lapsen kas vuun ja oppi miseen liittyviä asioita ryhmään käsiteltäväksi.

Mikäli KOTU-palaverissa todetaan selkeä huoli lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta, jatketaan asian käsittelyä yksilökohtaisessa palaverissa, jonne kutsutaan huoltajien lisäksi tarvittaessa muita henkilöitä, kuten neuvolan terveydenhoitaja, lapsen kasvun ja oppimisen turvaamiseksi.

Muuta monialaista yhteistyötä tehdään esimerkiksi poliisin, liikuntatoimen (mm. uimakoulut), seurakunnan (kts. katsaus), paikallisten urheiluseurojen, kirjaston ja VPK:n kanssa.

HUONEENTAULU

EURALAISEN LAPSEN HYVÄ PÄIVÄ

- lapsi saa aikuiselta henkilökohtaista huomiota pitkin päivää
- lasta kuunnellaan ja lapsen kanssa keskustellaan aidosti
- erotetaan ja tiedostetaan selkeästi se aika, jolloin ollaan lapsia varten, läsnä olevina, ja se aika, kun tehdään muuta tärkeää varhaiskasvatustyötä (keskustelu henkilöstön välillä, kirjalliset työt, suunnittelu, palaverit ym.)
- sylittely ja silittely
- hauskat hetket
- hyvä ilmapiiri
- kiusaamiseen puututaan; ettei lasta kiusata ja ettei hänestä itsestään tule kiusaajaa
- sopivasti ohjattua toimintaa, paljon leikkiä
- riittävästi ulkoilua, terveellinen ruoka, perushoito
- aikuinen auttaa tarvittaessa, ei liikaa omatoimisuuden vaatimista
- päivä koostuu rutiineista
- muutokset ennakoidaan
- mahdollisimman vähän hoputtamista ja älä-kieltoja. Tilalle neuvoja, ohjeita ja vaihtoehtoja
- turvallisuus, säännöllisyys, johdonmukaisuus (yhdessä sovitut toimintatavat ja säännöt)
- ryhmäkoko riittävän pieni
- mielekäs tekeminen. Asioita tarkastellaan lapselle ominaisilla tavoilla. Tutkitaan ja etsitään ”miksi”-kysymyksiin vastauksia yhdessä lasten kanssa. Ohjataan lapsia itse oivaltamaan uusia asioita
- lapsen, huoltajien ja henkilökunnan yhteinen tavoite lapsen parhaaksi
- sosiaaliset taidot (kaverin huomioiminen)
- lapsen ja perheen arvostus, yhteenkuuluvuuden kokemus; kaikki eivät ole samanlaisia, mutta kaikki ovat yhdenvertaisia!
- katse silmiin ja hymy
- riittävästi aikuisia paikalla (sijaisten käyttö)
- vanhemmat voivat luottaa siihen, että heidän lapsestaan pidetään hyvää huolta
- lapsella mahdollisuus puuhailla kavereiden kanssa, mutta myös yksin niin halutessaan. Mahdollistaako tilat lapsen rauhoittumisen vai joutuuko hän haluamattaan viettämään päivänsä melussa ja reviiristään taistellen?
- lapsen tarpeisiin ja tunteisiin vastataan
- laaja-alaisen osaamisen vahvistaminen; on vähemmän tärkeää se, miten paljon tehdään, kauanko projektiin menee aikaa jne. Tärkeämpää on se, mitä tehdään, miksi ja miten. Rauhassa, tavoitteena lapsen sitouttaminen toimintaan.

Euran kunnan varhaiskasvatushenkilöstö

Maaliskuu 2017

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3) ja työtavat (luku 4.3). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvu ympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogi en toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia ja henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1).

4.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättellemään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogiia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Pienempien lasten aloitteet ovat usein kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätämään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin

kehittyä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykkinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit ja digitaaliset välineet tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja eheytetyn pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden⁸⁴ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Eheytetty pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

⁸⁴ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

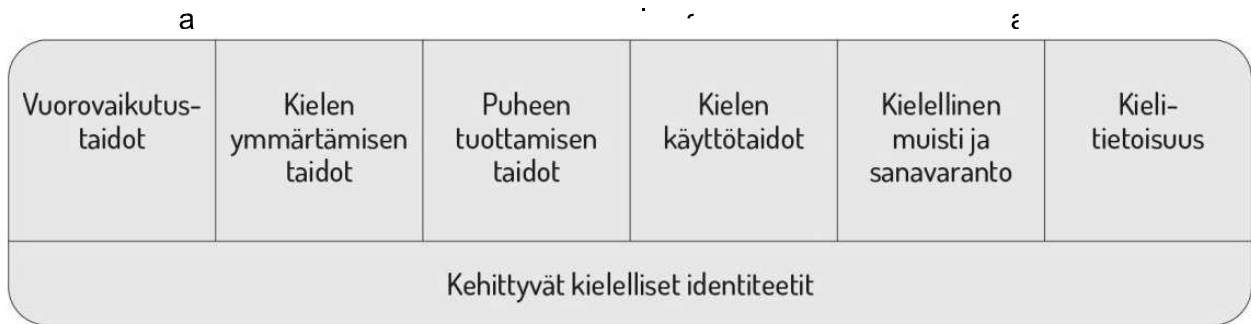
Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä, joiden kehittyminen ja käyttäminen voi olla tilanteittain eriytynyttä. Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen oiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon

s

é

é

a

.

kehittymi tä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja t rkkää kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

4

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös

kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta harjoitellaan käsityöllisen toiminnan kuten muovailun, rakentelun, ompelun ja nikkaroinnin avulla. Käsityöllisen toiminnan ja ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia pehmeitä ja kovia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten käsityöllisessä toiminnassa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen** ja **keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevat tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta,

a

s

i

r

t

.

a

Menneeseen ika^tan voidaan t^utustua e^timerk^si lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

4

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden

kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sija- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestäväää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestäväää elämäntapaa kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleen käytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan tietoteknologiaan laitteisiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle

yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppiminen ei alue tukea erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvuun, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattuja liikuntatuokioita. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesääätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoaltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojia tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä.⁸⁵ Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuriarvojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa⁸⁶. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on

⁸⁵ Varhaiskasvatustilain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88-89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

⁸⁶ Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 momentti

myös lisätä lasten valmiuksa toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväline. Kielen ymmärtäminen ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin

kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

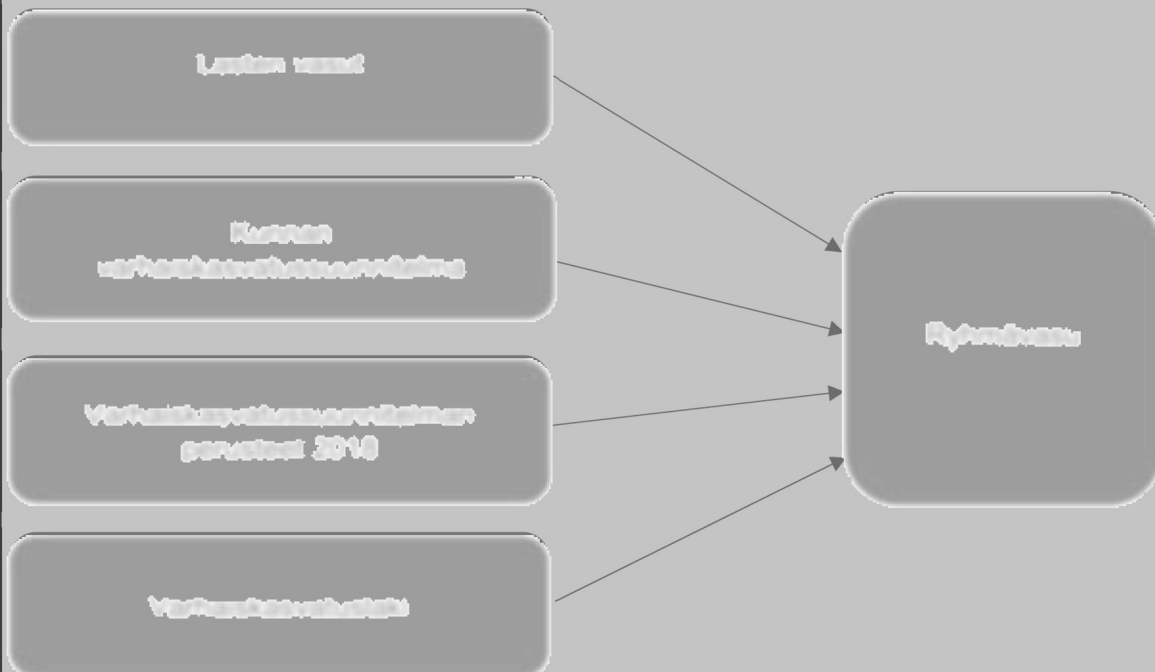
Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylvyn kaltaisia.

Pedagogisen toiminnan viitekehys

Euralaisessa varhaiskasvatuksessa on keskeistä lapsen oma osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet, jolloin lapsi pääsee itse vaikuttamaan päivittäiseen omaan toimintaansa liittyviin asioihin. Pedagoginen toiminta on pedagogisen dokumentoinnin pohjalta suunnitelmallista, tietoista ja tavoitteellista. Lähtökohtana ovat lasten kiinnostuksen ja mielenkiinnon kohteet sekä yksilölliset tarpeet ja valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa mainitut laaja-alaisen osaamisen ja oppimisen alueet. Toiminnan suunnittelun kivijalkana on Euran kunnan varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten vasut, joista nousevia tavoitteita kirjataan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan (ryhmävasu).

Ryhmävasu (Liite 11) on henkilöstön konkreettinen työväline, joka auttaa henkilöstöä suunnittelemaan ja toteuttamaan työtään pedagogisesti. Ryhmävasu perustuu syksyllä yhteisesti keskusteltuihin ja sovittuihin arvoihin. Se on ryhmän henkilöstön yhteinen/perhepäivähoitajan pedagoginen näkemys siitä, miten toimimalla lasten kasvu, oppiminen ja hyvinvointi parhaiten edistyvät.

Ryhmävasua laaditaan ja arvioidaan säännöllisesti henkilöstön tiimipalavereissa. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa siitä, että ryhmävasu laaditaan hyödyntäen valtakunnallisen ja kuntakohtaisen vasun sisältöä. Hänellä on päävastuu valmistelusta ja kirjaamisesta sekä pedagogiikan kehittämisestä ryhmävasun suuntaan. Kaikilla varhaiskasvattajilla on vastuu ryhmävasun toteuttamisesta ja tiimityöskentelyyn sitoutumisesta. Ryhmävasu on osa jaetun pedagogisen johtamisen rakennetta.

Päivittäinen toiminta on pedagogiikkaa ja oppimista; päivän kaikki tilanteet ovat oppimistilanteita lapsen kulloisenkin herkkyyksikauden mukaisesti. Tavoitteena on edistää lapsen kasvu, kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Toiminta tuottaa lapselle iloa ja mielihyvää. Toiminnassa huomioidaan vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä kuin myös lasten keskinäinen vuorovaikutus. Henkilöstön tehtävänä on mahdollistaa lasten osallisuus toiminnan suunnittelussa lapsen omien taitojen, valmiuksien ja mielenkiintojen mukaan (lasten oma toiminta). Mieluisalla toiminnalla, joka on lähtöisin lasten omista mielenkiinnon kohteista, annetaan lapsille monipuolisia kokemuksia ja elämyksiä. Toiminta voi olla myös lasten ja aikuisten yhdessä ideoimaa tai henkilöstön

suunnittelemaa niin lasten ideoiden kuin tarpeiden pohjalta. Toiminnan toteuttamiseen tarvitaan riittävästi aikaa, rauhaa, tilaa ja sopivia välineitä.

Vuorohoidossa toiminta suunnitellaan pitkinä projekteina, jotta mahdollisimman monella on mahdollisuus osallistua erilaisiin tapahtumiin. On tärkeää tuoda tavoitteellista, pedagogista toimintaa myös ilta- ja viikonloppuhoitoon. Tämä edellyttää hyvää tiedonkulkua eri vuorojen välillä sekä pedagogisen koulutuksen omaavan työntekijän työpanoksen saamista myös näihin epätavallisiin hoitoaikoihin.

Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on keskeinen työmenetelmä toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen, arviointiin ja kehittämiseen. Se on yksi keskeinen työmenetelmä arvioinnin kannalta. Perinteinen dokumentointi muuttuu pedagogiseksi dokumentoinniksi havaintojen, dokumenttien yms. tulkintojen jälkeen keskusteluissa esimerkiksi tiimin kesken tai lasten ja huoltajien kanssa. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi voi kohdistua arjen toistuviin tilanteisiin, rutiineihin ja ryhmän toimintatapoihin, mutta myös opetuksen sisältöihin ja menetelmiin. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa myös osallisuuden kehittämisen niin lasten kuin huoltajien kannalta, koska lapsen ja huoltajien näkemykset täydentävät ja muokkaavat arjen toimintaa. Lapset ja huoltajat eivät kuitenkaan tiedä vasun laaja-alaisen osaamisen tai oppimisen alueen tavoitteita, jolloin toiminnan suunnittelua ei voi jättää pelkästään tähän, vaan ammattitaitoiset, vasun tuntevat kasvattajat tuovat lisäksi toimintaan vasun mukaisia tavoitteita.

Pedagogisessa dokumentoinnissa on kolme tasoa

- lapsi ja huoltajat
 - tuumaustauko → pk, esim. jokaisen lapsen kanssa kerran kuukaudessa, 10-15 min., joka päivä yhden lapsen tuumaustauko, vuodessa 10
 - tuumaustauko → pph, esim. joka viikko yhden lapsen kanssa, vuodessa 10
 - pohja lapsen vasuun liittyvään lapsen näkemyksen selvittämiseen ja toteutumisen arviointiin → lapsen ajatukset, mielenkiinnon kohteet ja tarpeet tulevat näkyviksi
 - erilaiset lomakkeet
 - vanhempainillat
- lapsiryhmä
 - lastenkokoukset, esityslista
 - tuumaustauko
 - sosiogrammi
- henkilöstö
 - henkilöstön tuumaustauko → tiimipalaverit
 - pedagoginen dokumentointi on suunnitelmallista toimintaa → vuosikello, jonka sisältö mietitään alkusyksystä

Jokaisella tasolla pedagogisen dokumentoinnin prosessi on nelivaiheinen

- **kysy** → mihin pedagogisen dokumentoinnin prosessi kohdistetaan?
Mitä halutaan tietää? Mihin kysymyksiin etsitään vastauksia? Mikä lapsia kiinnostaa, mitä he jo osaavat, mistä he innostuvat, milloin he sitoutuvat toimintaan, miksi meidän ruokailu on levoton, miksi ryhmässämme selvitetään niin paljon lasten välisiä riitoja jne. jne.
- **kerää** → missä tilanteissa ja ajalla, millä menetelmillä, kuka ja miten kerätään materiaalia, jonka avulla lähdetään etsimään vastauksia kysymyksiin?
Alla pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä
 - lapsen vasu ja ryhmävasu
 - havainnointi
 - haastattelu, juttelu, sadutus
 - piirrokset, valokuvat, aarrekatat

- kasvun kansio → lapsen itsensä näköinen
- videointi
- leikkiin osallistuminen
- **reflektoi eli tulkinta** → suunnitelkaa reflektoinnin paikat arkeen. Milloin? Kuka/ketkä? Tämä vaihe on keskeistä huomioida varhaiskasvatuksen opettajan SAK-aikana. Mitä lapset ajattelevat, mitä huoltajat sanovat, mitä itse mietimme
- **kehitä eli johtopäätökset** → nousiko esille sellaisia asioita tai tilanteita, että on tarpeen muuttaa olemassa olevia toimintoja tai käytänteitä? Miten edetään tästä? Muutetaanko ja kehitetäänkö toimintakulttuuria, ympäristöä, sisältöjä, menetelmiä, aikatauluja ja tavoitteita pedagogisen dokumentoinnin prosessin myötä?

Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaan vaikuttavat mm. lasten ikä, tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Toimintakauden aikana henkilöstö kirjaa ylös erilaisia työtapoja lasten mielenkiinnon ja ideoiden, vahvuuksien ja tuen tarpeiden pohjalta. Toiminta suunnitellaan monipuoliseksi yhdessä lasten kanssa. Osallisuuden pedagogiikassa haastavinta ei ole saada lapsia osalliseksi tai ymmärtää, että oppimista tapahtuu kaikissa arjen tilanteissa ja tavoissa. Haastavinta on oppia kasvattajana näkemään arjessa ne monet oppimisen, kokemisen ja yhdessäolon hetket, mihin voi hetkessä kuin hetkessä tarttua. Tärkeää on huomioida myös henkilöstön vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet. Mahdollisuuksien mukaan hyödynnetään tieto- ja viestintätekniikkaa toiminnassa. Viikoittaisten tiimipalavereiden tärkeys on keskeistä toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa.

Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on euralaisessa varhaiskasvatuksessa keskeinen työtapo. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan omaehtoisien ja ohjatun leikin käsitteitä. Aikaisemmin on puhuttu vapaasta leikistä, mutta tämä käsite saattaa ohjata leikkiä kasvattajia passivoivaan suuntaan. Kasvattajalla on aktiivinen rooli, hän osallistuu leikkiin tai on lähellä lasten käytettävissä leikin tukijana ja rikastuttajana. Aikuisen läsnäolo ehkäisee myös ristiriitojen syntymistä. Leikille varataan riittävästi aikaa ja tilaa.

Time Timer voi olla apuna lapsille leikkiin varatun ajan havainnollistamiseksi. Leikin valinnan apuna voidaan käyttää leikinvalintataulua. Leikkivälineitä vaihdetaan tietyin väliajoin, lasten toiveet huomioidaan. Mahdollisuuksien mukaan lapset saavat säästää leikkinsä. Lasten leikkimistä ja tekemisiä voidaan valokuvata tai videoida. Leikin avulla opetellaan kaikkia lapsen tarvitsemia taitoja tulevaa elämää varten; leikki rikastuttaa ja kehittää lasten vuorovaikutustaitoja ja edistää ristiriitatilanteiden ratkaisua myönteisin keinoin.

Lasten leikkejä tukevat käytännöt

- lapset leikkivät leikkimisen itsensä vuoksi
- lapset oppivat leikkiessään
- leikki on sosiaalista toimintaa, joten vertaisryhmä vaikuttaa leikin kulkuun
- lapset ovat luontaisessa vuorovaikutuksessa omaehtoisissa leikeissä samoin kuin ohjatuissa leikeissä, sääntöleikeissä ja peleissä, jossa vertaisryhmä tukee myös kielellisen ilmaisun kehittymistä
- kasvattajan tulee antaa leikkiville lapsille tilaa ja aikaa
- leikin tukeminen vaatii huolellista havainnointia ja kykyä eritellä leikkitalanteita
- onnistunut leikki vaatii usein ohjausta ja silloin kasvattajan tehtävä on luoda rakenteita ja olla osallinen leikin toteutuksessa
- leikkiympäristön luominen, ylläpitäminen ja uudistaminen ovat olennainen osa varhaiskasvatusta
- aikuisen rooli leikissä ja lähellä lasten leikkejä on ensisijainen myös ulkoilun aikana

Oppimisen alueet

▣ Kielten rikas maailma

Kielellisen tukemisen perustana ovat perushoitotilanteet ja arjen päivittäiset toimet. Kasvattaja on näissä tilanteissa lapselle tärkeä kielenkäytön malli, kuuntelija ja keskustelukumppani. Oppimisympäristön suvaitsevassa ja kannustavassa ilmapiirissä lapsi rohkaistuu kertomaan ajatuksistaan, mielipiteistään ja tunteistaan. Samalla hän oppii olemaan vuorovaikutuksessa ja kuuntelemaan toisia. Keskeistä on monipuolinen kielellinen toiminta

- arjen kielellistäminen, puhutaan arkea
- laulaminen ja loruttelu
- hokemat, riittely ja sanaleikit
- paikalliset tarinat
- sadut, lastenkirjallisuus ja draama
- lasten haastattelut ja omat tarinat
- Opetushallituksen materiaali

▣ Ilmaisun monet muodot

Kasvattajan rooli on luoda salliva ja kannustava ilmapiiri, jossa lapsella on mahdollisuus ilmaista itseään eri taiteenlajien keinoin

- musiikillisesti → laulu, loruilu, soittimet, tanssi, musiikin kuuntelu ja liikkuminen sen tahdissa, musiikki tunne-elämän kehityksen tukijana
- lastenkonsertit yksiköissä tai yhteisesti koko varhaiskasvatusväen kesken
- kuvallisesti, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen → lapsen oma käden jälki ja tekemisen ilo erilaisten työtapojen (maalaaminen, piirtäminen, rakentaminen) ja materiaalien avulla, taideprojektit ja taidenäyttelyt
- euralaisten taiteilijoiden (kuvataiteilijat, muusikot ym.) vierailut varhaiskasvatusyksiköissä ja tutustuminen taiteilijoiden näyttelyihin ym., kirjasto ja siellä olevat näyttelyt
- sanallisen ja kehollisen ilmaisun avulla → draama, tanssi ja leikki, teatteriesitykset sekä varhaiskasvatusväen kesken että yhteistyössä kunnan tai muiden toimijoiden kanssa

▣ Minä ja meidän yhteisömme

Tavoitteena on auttaa lasta ymmärtämään oma arkipäivä osana historiaa; miten elettiin ennen vanhaan ja miten yhteiskunta toimii nykyisin. Juhla- ja kalenteripyhiin liittyvien viettotapojen myötä kasvattaja siirtää perinnetietoutta uusille sukupolville. Historiallisessa sisältöalueessa perehdytään menneeseen aikaan mm. tutustumalla euralaisiin kulttuurihistoriallisiin kohteisiin, esim.

- Viikinki-kulttuuri
- Alvar Aallon arkkitehtuuri
- Kauttuan Ruukkialue
- Kauttuan Luistarin alue
- Käräjämäki
- Rivimylly
- ym. paikalliset kohteet

Etiikka

- vastuullisuuteen kasvattaminen → vastuu itsestä, toisesta ihmisestä ja ympäristöstä (esim. ryhmän sääntöjen laatiminen yhdessä lasten kanssa)

- oikeudenmukaisuus, oppiminen ja ihmisenä kasvaminen, oman itsensä ja toisen kunnioittaminen, välittäminen → aikuinen on malli lapselle ja välittää hänelle toiminnallaan ja suhtautumistavoillaan näitä arvoja ja arvostuksia
- ystävyys, oikean ja väärän erottaminen

Katsomuskasvatus

Varhaiskasvatuksessa tutustutaan ensisijaisesti lapsiryhmässä edustettuina oleviin kieliin ja kulttuureihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin, myös uskonnottomuuteen, niin arjessa kuin juhlassakin. Suomalaisen kalenterivuoden juhlat sekä muiden ryhmässä olevien uskontojen ja katsomusten keskeiset juhlat antavat hyvän mahdollisuuden tutustua eri katsomusten tapoihin vuodenvuorokierroksen mukaan. Näin autetaan lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan erilaisia perinteitä katsomuksia. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja pohditaan niihin liittyviä käsitteitä ja sanastoa. Näin lapset saavat tukea oman katsomuksellisen identiteettinsä kehittymiseen. Katsomuskasvatus on osa varhaiskasvattajien perustehtävää.

Huoltajien kanssa keskustellaan perheen katsomukseen liittyvistä kysymyksistä, arvoista ja näkemyksistä lapsen kasvatustilanteesta. Huoltajat päättävät aina lapsensa uskonnollisesta ja katsomuksellisesta kasvatuksesta.

Materiaalia kulttuurisen vuodenvuorokierroksen käsittelyyn löytyy mm.

- www.juhlakalenteri.fi
- www.kulttuurinvuosikello.fi
- katsomuskasvatus.fi
- Lasten oma vuosikirja
- Lasten oma lauluvuosi
- Adventista Ramadanin -uskonnolliset juhlat Suomessa
- Kaiken maailman juhlat
- Monien uskontojen ja katsomusten Suomi
- Lattiakuvat katsomuskasvatuksessa ja opetuksessa

Yhteistyö Euran seurakunnan kanssa

Seurakunnan työntekijät voivat toimia varhaiskasvatuksen työntekijöiden yhteistyökumppanina ja katsomusten asiantuntijoina. Seurakunta voi toimia yhtenä oppimisympäristönä. Kirkko, sen rikas arkkitehtuuri, kuva- ja musiikkitaide, hautausmaa ja seurakuntakeskus voivat olla tutustumiskohteena. Kevään 2019 aikana on laadittu yhteistyösopimus Euran kunnan opetuksen ja varhaiskasvatuksen sekä Euran seurakunnan väliselle yhteistyölle (B-osa). Tämän prosessin aikana laadittiin myös vuosikello varhaiskasvatuksen ja seurakunnan väliselle yhteistyölle. Vuosikellon avulla voidaan ennakoida ja suunnitella aikatauluja kasvattajien yhteisille kokoontumisille, yhteistyölle ja koulutuksille. Vuosikello sisältää kaikille lapsille suunnattua toimintaa katsomuksesta riippumatta, myös uskonnollisia tilaisuuksia, joihin kysytään lupa lasten huoltajilta perustietolomakkeessa. Mikäli lapsi ei saa osallistua uskonnolliseen tilaisuuteen, on varhaiskasvatuksen järjestettävä tilalle korvaavaa toimintaa Opetushallituksen ohjeistuksen mukaisesti. Uskonnollisista tilaisuuksista, niiden sisällöistä ja korvaavasta toiminnasta tiedotetaan huoltajia riittävän ajoissa. Huoltajilla tulee olla todellinen ja aito vapaus valita, osallistuuko lapsi uskonnollisiin tilaisuuksiin.

Mediakasvatus

Median välityksellä lapset voivat hahmottaa ympäristöään monin tavoin: tulkiten ja arvioiden, tutkien ja kokeillen, tuottaen ja ilmaisten. Media avaa lukuisia mahdollisuuksia kuvitella, kokea sekä luoda merkityksiä ympäröivästä maailmasta

- tieto- ja viestintäteknologian käyttö
- kriittinen ja vastuullinen näkökulma mediaan
- mediakulttuuri
- lasten olemassa olevat kokemukset mediasta
- yhteistyö paikallislehti Alasatakunnan kanssa
- jokaisessa yksikössä on mietittävä riittävien laitteiden hankintaa
- hyvää valmista materiaalia mm. MLL:n sivuilla Mediakasvatusaineistot varhaiskasvatukseen

▪ Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lapsi on luontaisesti kiinnostunut ympäristöstä, luonnosta ja sen ilmiöistä. Lapsi oppii yhdessä kasvattajan kanssa arvostamaan ja ottamaan vastuuta luonnon ja ympäristön hyvinvoinnista

- luonnossa liikkuminen, luonnon rauhan, kauneuden ja sen monimuotoisuuden huomiointi → pieniä arkipäivän tekoja ja luonnosta ja ympäristöstä nauttimista
- euralainen maaseutu → liikutaan lasten kanssa aktiivisesti lähimetsissä ja luontoalueilla
- tutkiminen ja tutustuminen vuodenaikoihin, luonnon kasveihin ja eläimiin leikkien ja havainnoiden → elämykset ja kokemukset myöhempää elämää varten
- kestävä kehitys ja valintojen opettaminen paremman ympäristön puolesta → kierrätys, kirpputorit

Matematiikka

Matematiikka on osa lapsen jokapäiväistä elämää. Kasvatushenkilöstön rooli on luoda innostava ja kehittävä oppimisympäristö, joka sisältää

- vertailua ja luokittelua
- ongelmien ratkomista, havainnointia, mittaamista ja laskemista arkielämän tilanteissa, kuten leikeissä, peleissä ja perushoitotilanteissa
- ohjataan lasten huomio matemaattiseen maailmaan päivittäisissä tilanteissa ja ympäristössä
- Nallematikka-materiaali

Teknologiakasvatus

- tutkiminen, kokeileminen, omat luovat ratkaisut
- erilaisten laitteiden suunnittelu ja rakentaminen sekä kokeilu
- erilaisten kokeiden tekeminen

▪ Kasvan, liikun ja kehityn

Liikkuessaan lapsi ajattelee, kokee iloa, ilmaisee tunteitaan ja oppii uutta. Liikkuminen on myös vauhtia, elämyksiä, hikeä ja hengästymistä. Pieni lapsi tutustuu oman kehonsa rajoihin liikkeen kautta. Kasvattajan tulee antaa mahdollisuus lapselle

- päivittäiseen liikkumiseen ja luoda siihen liikkumaan kutsuva ja virittävä ympäristö → sisätilat hyödyntäen, pihaleikit, satu- ja musiikkiliikunta

- yhteistyöhön mahdollisuuksien mukaan paikallisten urheiluseurojen kanssa; EuPa, Panelian Raikas, Euran Raiku, Kiukaisten Kisailijat ym. paikalliset urheiluseurat
- Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä – varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset
- 100 pientä askelta ideaopas – Ilo kasvaa liikkuen-ohjelman opas varhaiskasvatukseen
- lähiliikenteessä liikkuminen ja turvallisuuden opettelu, liikennesäännöt

Ruokakasvatus

- myönteinen ja tasapainoinen suhtautuminen ruokaan ja syömiseen sekä lasten edellytysten kehittäminen omatoimiseen ruokailuun → monipuoliset ja terveelliset ruokatottumukset, eri aistit käytössä, hyvä materiaali mm. Sapere
- ruokailuvälineiden käyttö iän ja kehitystason mukaan
- aikuinen ruokailee lasten kanssa ja ruokapöydässä keskustellaan → päivän mukava yhteinen pedagoginen hetki, jossa opitaan toisia huomioivia pöytätapoja
- Terveystta ja iloa ruoasta - varhaiskasvatuksen ruokailusuositus → työkalu ruokailun ja ruokakasvatuksen toteuttamisessa, kehittämisessä, seurannassa ja arvioinnissa
- ruoan kiertokulku → esim. mistä leipä tulee kauppaan
- tutustumiskäyntejä maatiloille, kauppaan ym.
- yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa, kuten maatalousnaiset, sydänyhdistykset, elintarvikeyritykset jne.

Eri kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatuksen toteuttaminen

Vieras- ja monikielisten lasten suomen kielen oppimisen tukeminen

Euralaisessa varhaiskasvatuksessa vieraskieliset ja monikieliset perheet tulevat jatkossa lisääntymään. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten varhaiskasvatus järjestetään olemassa olevien resurssien mukaisesti joko perhepäivä- tai ryhmäperhepäivähoitokodissa tai päiväkodissa. Lisäksi Eurassa toimii avoin päiväkotitoiminta Omppu, jossa järjestetään sekä lasten kerhoja että perhekerhoja. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten suomen kielen oppimista sekä kaikin tavoin edistää lasten ja perheiden kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Varhaiskasvatuksen ja huoltajien välinen yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää. Lasten ja perheiden oikeutta omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen tulee jokaisen varhaiskasvattajan kunnioittaa. Tulkkipalveluja käytetään tarvittaessa esim. vasu-keskusteluissa, jolloin mahdollistetaan molempien osapuolien ymmärretyksi tuleminen.

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa keskustellaan perheen tavoista ja kulttuurista. Perheitä rohkaistaan vaalimaan kodeissa omaa kieltään ja kulttuuriaan. Vastuu lapsen oman äidinkielen kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Vieraskielisten lasten oman kulttuuritaustan huomioiminen mm. toiminnan suunnittelussa ja sen arvostaminen on tärkeää. Myös suomalaisen varhaiskasvatuksen tavat ja periaatteet tuodaan esille keskusteluissa perheiden kanssa.

Kun vieraskielinen lapsi tulee varhaiskasvatukseen, kielen kehittymiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Henkilöstön kielellinen malli on tärkeä. Luonnolliset, toistuvat arjen tilanteet ovat paras tapa oppia kieltä vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa. Mahdollisuuksien mukaan järjestetään myös pienryhmätoimintaa ja S2-opetusta. Kuvien käyttö arkipäivän tilanteissa tukee hyvin lapsen kielen oppimista. Lapsen kielellisten valmiuksien ja taitojen kartoittaminen on tärkeää selvittäessä sekä lapsen oman äidinkielen tasoa ja kehittymistä että suomen kielen tasoa ja kehittymistä (erilaisia lomakkeita R-asetalla). R-asetalla löytyy maahanmuuttajataustaisille lapsille koottua materiaalia kielen oppimisen tukemiseen. Jokaiseen varhaiskasvatyksikköön on hankittu Suomea Timo-hiiren kanssa-materiaali.

5. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä⁸⁷. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Kehityksen ja oppimisen tuki rakentuu lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa yhteistyö lapsen, huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on tärkeää. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien osaamista hyödynnetään tuen tarpeessa olevien lasten erityisopetus- ja kasvatustehtävissä sekä muun henkilöstön konsultoinnissa ja ohjauksessa⁸⁸. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat osallistuvat tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin⁸⁹. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä heidän tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi edellyttää sitä⁹⁰.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi⁹¹.

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Lapsiryhmän kokoa arvioitaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu ja tuen tarve ja se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa⁹².

⁸⁷ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁸⁸ Varhaiskasvatuslaki 30 § ja HE 40/2018 vp, s.103

⁸⁹ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁹⁰ Varhaiskasvatuslaki 23 §

⁹¹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

⁹² Varhaiskasvatuslaki 34 ja 35 § sekä HE 40/2018 vp, s.105-106

Varhaiskasv^a tuksessa voi olla lapsi^l- tai ryhmäkohtaisi^a avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Lapsen edun vaatiessa tukea voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmässä.⁹³

Tukea voidaan antaa myös avoimessa varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Yhteistyössä huoltajien kanssa voidaan myös sopia, että lapsi siirtyy päiväkotiin säännölliseen varhaiskasvatukseen saadakseen tarvitsemaansa tukea.

5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa⁹⁴. Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti, kun lapsella on tuen tarvetta. Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta, kuten lastenneuvolasta, kasvatus- ja perheneuvolasta tai vammaispalveluista. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.⁹⁵

Huoltajan kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta ja tuen keskeisistä periaatteista. Hänen kanssaan sovitaan lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Lapsen tuen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etunsa mukaisesti, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön.⁹⁶

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä⁹⁷.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun laitoksen keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

⁹³ Varhaiskasvatuslaki 34 ja 35 §

⁹⁴ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti kohdat 1 ja 10

⁹⁵ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87-88

⁹⁶ Varhaiskasvatuslaki 3, 4, 40 ja 41 §

⁹⁷ Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

Vaikeasti vammaiset ja sairastuneet lapset voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta⁹⁸. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa⁹⁹.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia.

Lapsen tuen tarve voi olla lyhytaikaista ja vähäistä. Silloin voi riittää yksittäinen tuen muoto tai järjestelyt, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman nopeasti ja varhaisessa vaiheessa. Osa lapsista tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä.

Varhaiskasvatuksessa lapselle voidaan antaa tukea monin tavoin. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä**. **Pedagogisia järjestelyjä** ovat esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan¹⁰⁰ konsultoiva tai jaksottainen tuki, lapsikohtainen ohjaaminen, tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä erityisten apuvälineiden sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttö. Lapsen tukeen voi myös kuulua viittomien ja kuvien käyttö tai muu kielen ja kommunikoinnin tukeminen. **Rakenteellisia järjestelyjä** ovat muun muassa ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut. **Hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä** ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio.

Kun tuen tarve johtuu lapsen vaikeasta vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyästä tai sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvästä tuen tarpeesta, tarvitsee lapsi yleensä kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea. Tällöin lapsella on usealla kehityksen osa-alueella haasteita tai jollakin alueella erittäin suuri tuen tarve. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki vertaisryhmässä edellyttää suunnitelmallisuutta, erityisosaamista sekä mahdollisesti erilaisia järjestelyjä tai apuvälineitä. Lapsi tarvitsee apua ryhmässä toimimiseen, toiminnallista eriyttämistä sekä aikaa perustaitojen harjoitteluun. Tällöin tuki voi edellyttää henkilöstön erityispedagogisen tai sairaanhoidollisen osaamisen vahvistamista tai monialaista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa.

Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen edellyttää jatkuvaa havainnointia, dokumentointia ja arviointia lapsen tuen tarpeista ja toimenpiteiden vaikutuksista ja riittävydestä. Ensimmäiseksi tarkastellaan käytössä olevia toimintatapoja ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin

⁹⁸ Perusopetuslaki (628/1998) 25 § 2 momentti

⁹⁹ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5 Erityinen tuki

¹⁰⁰ Vammaislahti 2014, luku 30 §

sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnin ja sen pohjalta tapahtuvan tuen suunnittelun on hyvä perustua riittävän monialaiseen asiantuntemukseen.

5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa tuetaan. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Annetun tuen vaikuttavuutta tulee arvioida säännöllisesti, ja suunnitelmaa tulee muuttaa tarpeen mukaan. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen tulee kirjata ja tavoitteita muuttaa uutta tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Kun lapsi saa kehitykseensä ja oppimiseensa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa tulee kirjata luvussa 1.3 kuvatus lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- henkilöstön mitoittamiseen ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut esimerkiksi, toiminnan eriyttäminen, lapsikohtainen ohjaaminen, pienryhmätoiminta tai viittomien ja kuvien käyttö
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden, kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut

Tuen seuranta ja arviointi

- tavoitteiden toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi sekä arviointiajankohdat.

Tuen eteneminen ja kolmiportainen tuki (Liite 12)

Kehityksen ja oppimisen tuen suunnittelun pohjaksi on tärkeää muodostaa kokonaiskuva lapsesta, hänen vahvuuksistaan ja mielenkiinnon kohteistaan. Tärkeää on myös tunnistaa ja määritellä lapsen kehityksessä ja oppimisessa ne yksilölliset piirteet, joiden vuoksi hän tarvitsee tukea. Varhaiskasvatuksen henkilöstöltä tämä edellyttää lapsen kasvun ja kehityksen tuntemista, vahvuuksien sekä tuen tarpeen varhaista tunnistamista. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.

Kun kasvattajalla herää huoli lapsen tuen tarpeesta, on hänen ensin mietittävä omaa työskentelyään ja ryhmän oppimisympäristöä. Tämän jälkeen asia otetaan puheeksi huoltajien kanssa ja yhteistyössä huoltajien sekä muiden kasvattajien kanssa aloitetaan tarvittavat tukitoimet. Kasvattaja voi käyttää työskentelynsä tukena tukitoimien seurantalomaketta (Liite 13). Tarvittaessa voidaan konsultoida huoltajien kanssa sovitulla tavalla varhaiskasvatuksen omia tai muiden yhteistyötahojen asiantuntijoita.

Euran kunnassa on käytössä kolmiportainen tuki, jota alla oleva kuvio havainnollistaa.

Laadukas varhaiskasvatus ja yleinen tuki

- arjen havainnointi, pedagoginen dokumentointi, positiivinen vuorovaikutus sekä kohtaaminen ovat keskeisiä asioita
- selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen
- suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen
- pienryhmätoiminta; ryhmien joustava muuntelu tarvittaessa
- lapsen tarpeet huomioiva oppimisympäristö
- tuki ulotetaan joustavasti toistuviin perushoidon- ja vuorovaikutustilanteisiin, leikkeihin ja lauluihin sekä muihin arjen säännöllisesti toistuviin toimintoihin → kuntoutus tulee luontevaksi ja systemaattiseksi osaksi arkipäiväänsä

Lapsen kehityksen ja oppimisen tukeminen toteutuu varhaiskasvatuksen arjessa laadukkaana pedagogiikan keinoin ja tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen.

Lapsella on oikeus saada yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä, tavoitteena vaikuttaa tilanteeseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa yksittäisillä ja lyhytaikaisilla tukitoimilla. Tuen aloittaminen ei edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä, mutta asiasta on keskusteltava huoltajien kanssa. Lapsen saama yleinen tuki toteutuu parhaiten niin, että varhaiskasvatuksessa kiinnitetään erityistä huomiota

- oppimisympäristöön
- kasvattajan tapaan toimia
- käyttämällä arjessa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin soveltuvia materiaaleja, välineitä ja menetelmiä
- järjestämällä paljon mahdollisuuksia oppia leikin kautta, aikuinen mukana leikissä
- pienryhmissä toimimiseen
- kuvien, tukiviittomien, toimintataulujen ja lauseliuskosten käyttöön
- lapsen kannustamiseen ja myönteiseen palautteeseen
- aikuisen tukeen ja ohjaukseen mm. siirtymä- ja perushoitotilanteissa sekä leikissä

Lapselle annettava tuki on osa henkilöstön tehtäväkuvausten ja vastuiden mukaan toimimista. Henkilöstön osaamista vahvistetaan täydennyskoulutuksen avulla. Henkilöstön työskentelyn tukena toimivat esimiehet sekä tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajat. Mahdollisuus konsultaatioon sekä monialainen yhteistyö edistävät tuen suunnittelua ja toteuttamista. Huoltajien ja lasten kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa tukimuodot lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Tehostettu tuki

Osa lapsista tarvitsee enemmän, pitkäkestoisempaa ja säännöllisempää tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja. Tällöin tehostetaan tukea kehittämällä ja resurssioimalla arjen käytäntöjä vielä yksilöllisemmiksi. Tukitoimien käyttö edellyttää ja vaatii koko tiimin sitoutuvaa otetta, jolloin arjen toiminnoissa näkyy suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus. Tukimuotoina käytetään edellä mainittujen menetelmien lisäksi

- hyväksi koettuja pedagogisia ja erityispedagogisia menetelmiä mm. pienryhmätoiminnan avulla (esim. vuorovaikutusleikit, Nallematikka, Jänistarinat, Sherborne)
- kuvat, tukiviittomat, toimintataulut ja lauseliuskat aktiivisessa käytössä
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki ja konsultaatiot, yksilötehtävät tms.
- muiden erityistyöntekijöiden (esim. psykologi, terapeutit) konsultatiivinen tuki ja niiden liittäminen luontevaksi osaksi lapsen arkea
- mahdolliset muut apuvälineet
- tarvittaessa avustajapalvelut

Tärkeää on huolehtia lapsen mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia sekä tukea lapsen myönteistä käsitystä itsestään. Tehostetun tuen päätös, tarve ja käytettävät tukimuodot kirjataan yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja erityisopettajan kesken Kehityksen ja oppimisen tuen lomakkeeseen (Liite 14). Yhteistyössä ovat mukana myös huoltajat ja muut mahdolliset yhteistyötoimijat.

Erityinen tuki

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuen tarve saattaa olla usealla kehityksen osa-alueella tai jollakin alueella erittäin suuri. Tällöin lapsi tarvitsee kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea ja hänellä on oikeus erityiseen tukeen. Erityinen tuki sisältää jo käytössä olleita menetelmiä säännöllisemmin, mm.

- enemmän pienryhmätoimintaa
- yksilöllistä ohjausta

- varhaiskasvatuksen erityisopettajan vahvaa konsultaatiota
- mahdollisesti avustajapalveluita

Monialaisen yhteistyön tulee olla säännöllistä. Erityinen tuki voi toteutua käytännössä lähipalveluna perhepäivähoidossa, päiväkodissa tai pienennetyssä ryhmässä. Päätöksen erityisen tuen piiriin siirtymisestä tekee sivistysjohtaja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kirjaa erityisen tuen päätöksen, tarpeen ja käytettävät tukimuodot Kehityksen ja oppimisen tuen lomakkeeseen (Liite 14) yhteistyössä huoltajien ja muiden mahdollisten yhteistyötahojen kanssa.

Pidennetty oppivelvollisuus

Osa lapsista voi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin siirtyminen kuvataan liitteessä 15.

Lapsen tuen tarvetta koskevista asioista vastaavat varhaiskasvatuksen henkilöstön lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettajat. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo) on varhaiskasvatuksen työntekijä, joka tukee henkilökuntaa konsultoimalla henkilöstöä sekä tekee yhteistyötä lasten huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat antavat huoltajille kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvää neuvontaa ja ohjausta.

Kasvun ja oppimisen tuen (KOTU) -palaverin käytäntö

Kasvun ja oppimisen tuki on jokaisen varhaiskasvatuksen piirissä olevan lapsen oikeus. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja huoltajien tukena toimii kehityksen ja oppimisen tukiryhmä (KOTU), joka kokoontuu kerran vuodessa syksyllä. Tukiryhmään kuuluu henkilöstön lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja eli toiminta on varhaiskasvatuksen sisäistä toimintaa. Henkilökunnalla on mahdollisuus työstää omaa huoltaan huolen vyöhykkeistön KOTU-lomakkeen (Liite 10) avulla. Ryhmässä käsitellään lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyviä asioita, tarkoituksena edistää lapsen tasapainoista ja tervettä kasvua, kehitystä sekä oppimista. Ryhmän toiminta on ennaltaehkäisevää, konsultoivaa, lasten kasvatusta ja oppimista tukevaa. Lapsen mahdollisesta tuen tarpeesta on keskusteltu huoltajan kanssa etukäteen ja vain tätä asiaa käsitellään KOTUssa. Huoltajilla on tieto tapaamisen tarkoituksesta ja ajankohdasta, jotta he voivat halutessaan tuoda lapsensa kasvuun ja oppimiseen liittyviä asioita ryhmään käsiteltäväksi.

Mikäli KOTU-palaverissa todetaan selkeä huoli lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta, jatketaan asian käsittelyä yksilökohtaisessa palaverissa, jonne kutsutaan huoltajien lisäksi tarvittaessa muita henkilöitä, kuten neuvolan terveydenhoitaja, lapsen kasvun ja oppimisen turvaamiseksi.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tuen aikana

Jokaiselle lapselle tehdään varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä huoltajien ja henkilöstön kanssa. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Jos lapsi tarvitsee tukea kehitykseensä ja oppimiseensa, osallistuvat myös esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, terveydenhoitaja tai mahdolliset terapeutit tarpeen mukaan yhteistyöhön tuen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Yleinen tuki kirjataan lapsen vasaan varhaiskasvatuksen opettajan toimesta. Tehostettu tai erityinen tuki kirjataan (varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettaja yhteistyössä) Kehityksen ja oppimisen tuen-lomakkeeseen monialaisessa yhteistyössä. Lapsen kehitystä ja oppimista seurataan yhdessä huoltajien kanssa keskusteluissa tuonti- ja hakutilanteissa, puhelimitse sekä erillisissä tapaamisissa. Mikäli lapsen tuen tarve on tiedossa varhaiskasvatuspaikkaa haettaessa, on siitä hyvä kertoa etukäteen.

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön keskeisenä tavoitteena on tiedon ja osaamisen jakaminen niin, että lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia sekä koko perheen hyvinvointia voidaan edistää parhaalla

mahdollisella tavalla. Yhteistyön tarve voi tulla esiin jo lasta haettaessa varhaiskasvatuspalveluiden piiriin, mutta mikäli tarve ilmenee myöhemmin, otetaan asia aina ensin puheeksi huoltajien kanssa. Tällöin sovitaan mm. yhteydenottoon liittyvistä kysymyksistä. Varhaiskasvatuksen monialaisia yhteistyötoimijoita sekä työryhmiä kuvataan liitteissä 7 ja 8.

Toiminta siirtymävaiheissa

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen on tärkeätä muodostaa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevä kokonaisuus. Lähtökohtana on se, että eri toimijat tuntevat tämän polun eri vaiheet sekä käytännöt hyvin ja siirtymävaiheet suunnitellaan yhdessä. Huoltajien ja muiden toimijoiden kesken tehtävä luottamuksellinen yhteistyö on kasvatuksen ja opetuksen laadun perusta.

Varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa keskustellaan lapsen tavasta toimia ja oppia lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Kun lapsi siirtyy esiopetukseen, on tärkeää, että näitä tietoja hänen polullaan voidaan edelleenkin hyödyntää uuden oppimisen pohjana. Lapsen siirtyessä esiopetukseen varhaiskasvatuksen opettaja päivittää varhaiskasvatussuunnitelman, joka käydään läpi huoltajien kanssa. Samalla pyydetään lupa siirtää lapsen vasu tulevalle esiopettajalle. Keväällä pidetään yksikkökohtainen tiedonsiirtopalaveri, joissa ovat läsnä varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä esiopettaja. Perhepäivähoidon osalta tapaamiseen osallistuu myös esimies. Palaverissa siirretään oleellinen tieto lapsesta sekä hänen vasunsa tulevalle esiopettajalle. Palaveri voi olla myös yksilökohtainen.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.¹⁰¹ Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen¹⁰². Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lasten varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskeissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁰³. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa¹⁰⁴. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin¹⁰⁵.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet

¹⁰¹ Varhaiskasvatustaki 24 §

¹⁰² Varhaiskasvatustaki 24 §

¹⁰³ Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 § ja Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset, Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisu 24:2018

¹⁰⁴ Varhaiskasvatustaki 24 §

¹⁰⁵ Varhaiskasvatustaki 20 §

varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi on myös osa lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukea. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvuissa 1 ja 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen suunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

Toiminnan arviointi ja kehittäminen

Toimintakauden 2019-2020 aikana aloitetaan varhaiskasvatuksen rakenteen ja sisällön arvioimiseksi itsearviointiin ja laadunhallintaan liittyvän arviointikokonaisuuden laatiminen. Toimiva arviointijärjestelmä on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä. Tässä prosessissa hyödynnetään Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvin) materiaalia sekä Opetushallituksen/AVI:n mahdollisia koulutuksia. Karvi on julkaissut Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset -asiakirjan, joka sisältää kattavasti laadun arvioinnin eri indikaattorit. Asiakirjan lisäksi Karvilta on tulossa valmiita mittareita, joiden avulla voidaan kuvata indikaattoreissa määritellyjä laatutekijöitä. Saadun arviointitiedon pohjalta kehitetään sekä varhaiskasvatuksen rakennetekijöitä että sisältöä.

Varhaiskasvatuksen arvioinnin kohteita (painotusalueet)

- kasvattajien ja lasten välinen vuorovaikutus
- ilmapiiri
- pedagogiset työtavat
- osallisuuden toteutuminen ja yhteistyö
- toiminnan sisällöt
- toimintakulttuuri
- oppimisympäristöt
- lapsen tuen tarpeet
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutuminen
- laaja-alaiseen osaamiseen liittyvien tavoitteiden toteutuminen
- koko kuntavasun sisällöllinen arviointi
- varhaiskasvatuksen järjestäminen, saatavuus ja palveluohjaus
- henkilöstön koulutustarpeet ja osaamisen kehittäminen
- koulutus- ja kasvatusjärjestelmän yhtenäisyys
- johtamisjärjestelmä ja henkilöstörakenne
- resurssit (henkilöstö, työaikarakenteet)
- lapsiryhmien rakenne

Varhaiskasvatussuunnitelmaa ja sen toteutumista eri toimintamuodoissa arvioidaan kolmella eri tasolla. Kun arviointia tehdään, on tärkeää miettiä, miten arvioinnin tuloksia jatkossa hyödynnetään varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi.

Yksilötaso

- lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan vähintään kerran vuodessa ja aina tarpeen vaatiessa → lapsi, huoltaja ja henkilöstö arvioivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut tavoitteet ja sopimukset ovat toteutuneet

- henkilöstön oman työn reflektointi (tavoitteiden toteutuminen, onnistumiset, kehittämisen kohteet, tavoitteet) → arviointi kytkeytyy oman toiminnan kehittämiseen ja tarjoaa aina mahdollisuuden oppia jotain uutta
- jokainen työntekijä vastaa varhaiskasvatuksen arviointikyselyyn vuosittain vaihtuvan painotuksen mukaan

Yksikkötaso

- tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi otetaan osaksi tiimityötä (tiimisopimus ja ryhmävasu) sovitun painotusalueen mukaisesti
- pedagoginen dokumentointi on keskeinen arvioinnin väline
- lapset ja huoltajat arvioivat varhaiskasvatusta sovitun painotusalueen osalta

Järjestäjätaso (kunta)

- varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta vastuussa oleva tiimi arvioi varhaiskasvatussuunnitelman sisältöä ja toimivuutta saadun palautteen/arvioinnin tulosten mukaisesti
- keskeiset arviointitulokset saatetaan tiedoksi sivistyslautakunnalle kevään viimeisen sivistyslautakunnan kokouksen yhteydessä
- huoltajille arvioinnin tulokset tiedotetaan kunnan nettisivujen kautta
- henkilöstölle kerrotaan arvioinnin tuloksista, vahvuuksista ja kehittämisen tarpeista toimintakauden aikana yhteisessä henkilöstökoulutuksessa
- arviointia käytetään hyväksi sekä kunnan varhaiskasvatussuunnitelman sisällön ja sen toimivuuden että ryhmävasujen kehittämisessä

Miksi arvioidaan?

Arvioinnilla edistetään laatua, tunnistetaan vahvuuksia ja kehittämistarpeita, kehitetään toimintaa ja parannetaan lasten kehityksen ja oppimisen edellytyksiä.